

MEDEDELINGEN HEEMKUNDIGE KRING
GROOT-HAALTERT - 3-MAANDELIJKS LEDENBLAD
23STE JAARGANG 2003- NR 2

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Erevoorzitter

Veearts Robert Lievens

Voorzitter - Secretariaat

Willy De Loose
053/83.08.81

Bestuursleden:

Denderhoutem:

Edgard Huylebroek
Hans Sonck

Haaltert:

Geert Boelaert
Marc De Moyer
John Scheerlinck

Heldergem:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel

Terjoden

Bernadette De Luyck

Documentatiecentrum:

Warandegedebouw Sint-Goriksplein 17
9450 Haaltert. Open : eerste zondag en
tweede donderdag van de maand van 10
tot 12 uur .

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 7,50
Steunend lid: € 12,00
Rek.nr. 439-5083061-63
Heemkundige Kring Groot-Haaltert
Email:
willydeloose@skynet.be
Website:
<http://www.hk-haaltert.tk>

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.

HK Haaltert is lid van het Verbond van Kringen voor
Heemkunde Oost-Vlaanderen.

Redactioneel

Woensdag 19 maart, naamfeest van Sint Jozef, waren net geen 200 belangstellenden opgekomen voor de inwijding van de gerestaureerde St. Jozefkapel op het Haaltertse Bruulplein door EH Deken Soens.

Het werd een stemmige plechtigheid, opgeluisterd door het Koninklijk Sint-Gorikkoor.

Namens de Heemkundige Kring hebben wij nogmaals onze erkentelijkheid uitgedrukt aan iedereen die ook maar het geringste bijgedragen heeft om deze restauratie mogelijk te maken.

De 100-jarige kapel is de blikvanger op het Bruulplein. Wij hopen dat het Buurtcomité samen met de omwonenden opnieuw zullen borg staan om 'hun' kapel te koesteren. Een betere waardering voor het hier gepresteerde werk is ondenkbaar.

In het najaar stellen wij twee nieuwe genealogische uitgaven voor, enerzijds de Gezinsreconstructie van Denderhoutem van onze medewerker René De Paepe en anderzijds '150 Haaltertse gezinnen in de kijker', een geïllustreerde studie met 150 gezinsfoto's (eerste helft 20ste eeuw) aangevuld met de identificatie van de afgebeelde personen en een kwartiersstaat (3 generaties). De behandelde gezinnen vinden julie op onze website : www.hk-haaltert.tk.

In het septembernummer geven wij meer informatie over deze twee uitgaven.

Vele jaren was Mevrouw Amandine Temmerman een actief bestuurslid van onze vereniging. Door allerlei omstandigheden kan zij deze taak niet meer vervullen. Gelukkig daagde een nieuwe jonge kracht op om het verleden van Terjoden 'om te spitten', nl. Bernadette De Luyck (Terjodendries 76, tel.:0473/589603), leerkracht in Erondegem.

Aan Amandine: oprecht dank voor de vele jaren inzet en aan Bernadette: welkom en succesvol opzoekingswerk.

HK Haaltert

CRIMINALITEIT IN HET LAND VAN AALST

IN DE 18DE EEUW (8)

Misdrijven in de stad en op het platteland

Bij een vergelijking tussen de stad en de kasselrij van Aalst moeten we met verschillende factoren rekening houden. Eerst is er de verschillende omvang en bevolkingsgrootte van de beide entiteiten. Aalst zelf en de praterijen Schaarbeek, Mijlbeek en Nieuwerkerken vormden natuurlijk een geografisch veel kleiner gebied dan het Land van Aalst. Naast de steden Ronse en Geraardsbergen telde dit gebied in de 18^e eeuw ongeveer 150 dorpen⁴⁸⁴. Er was ook de vrij kleine bevolking van de stad en het schependom. In 1791 telde het ongeveer 11800 inwoners⁴⁸⁵. We hebben reeds gezien dat onze conclusies voor dit gebied van een relatief klein aantal misdaden afgeleid zijn. En ook hier moeten we de bevoegdheid van onze belangrijkste informatiebron voor het platteland, het Leenhof, in rekening brengen. Voor 1760 krijgen we alleen de misdrijven die de “ghedyde” personen begaan. Dit zijn vooral overtredingen van politiereglementen, banverbrekingen en, in mindere mate, vermogensdelicten. Pas na 1760 krijgen we regelmatige aanduidingen over geweldsmisdrijven, seksuele delicten en misdaden zoals bijvoorbeeld meineed. Voor de beide gebiedsdelen moeten we dan ook nog eens de hiaten in het bronnenmateriaal voor verscheidene jaren voor ogen houden. Laten we met deze bedenkingen in het achterhoofd ons toch aan een vergelijking wagen.

Bij de misdaden tegen het vermogen zien we dat er enkele “typisch” zijn voor het platteland en voor de stad. Zo kwamen winkeldiefstallen en beurzensnijden meer voor in een stedelijk milieu. Dan spreken we niet alleen over Aalst, maar ook over bijvoorbeeld Ronse. De omstandigheden werkten dit in de hand, namelijk een grotere concentratie van handelszaken en samengeschoold volk, ideaal voor beurzensnijders⁴⁸⁶. Het ontvreemden van hout, fruit, veldvruchten en dieren kwam dan, begrijpelijkerwijs, weer bijna uitsluitend voor op het platteland. Baanstroperij, afpersing en brandstichting waren vergrijpen die we zelfs alleen in de kasselrij vonden. Voor het eerste delict geldt dat het zich op afgelegen plaatsen voltrok. Een soortgelijke situatie vond Van Hemelryck voor de stad en de ammanie van Brussel⁴⁸⁷. Op het platteland constateerden we ook de aanwezigheid van benden, hoewel die van Jan De Smet haar activiteiten ook richtte naar steden vanwege de gemakkelijke toegang tot winkelgoederen en uitgestalde waren.

Landlopen en bedelen kwamen veelvuldig voor, zowel in de stad als op het platteland. De gevolgen van de Spaanse Successieoorlog zijn te merken in de kasselrij en niet in de stad. We dienen hier echter de hiaten in het archiefbestand als verklaring te geven. Zo hebben we voor de stad Aalst geen gegevens voor de jaren 1710-1723. Ook zijn de hoge cijfers van fenomenen als landlopen en bedelen voor het Land van Aalst te wijten aan de zigeunervervolging die in de jaren twintig van het onderzochte tijdvak in volle hevigheid woedde. Voor de nasleep van de Oostenrijkse Successieoorlog is de toestand meer gelijklopend. Zowel de stad als het platteland kregen af te rekenen met een ware toevloed van landlopers en bedelaars. De stad en het schependom vertonen wel hogere cijfers. Dit is waarschijnlijk dan weer te wijten aan het feit dat een crisis de landlopers meer naar de steden lokte, waardoor het platteland minder geplaagd werd hierdoor. Maar ook hier dient men de juridische activiteit van de rechtbanken in rekening te brengen. Cherretté vermeldt dat één van de redenen om de bevoegdheid van het Leenhof uit te breiden in 1759 juist de lethargische slaap was waarin de kasselrijrechtbank was verzeild

⁴⁸⁴ zie CHERRETTE M., *Het Aalsterse tijdens...*, pp. 3-4.

⁴⁸⁵ DE BROUWER J., *op.cit.*, p. 3 en p. 52.

⁴⁸⁶ We vonden echter ook één geval van beurzensnijderij tijdens een kermis op het platteland.

⁴⁸⁷ VAN HEMELRYCK F., *op.cit.*, pp. 143-144.

geraakt⁴⁸⁸. Daarbij komt dan nog dat de boerenwachten weinig effectief waren in de bestrijding van de landlopers. Ook daarna blijft het niveau ongeveer gelijke tred houden, zij het dat we voor Aalst zelf onze conclusies van een veel kleiner aantal zaken dienen te halen. Het is wel opmerkelijk dat zowel voor de stad als het platteland de periodes 1766-1771 en 1790-1795 geringe percentages geven (rond de 10 %). Blijkbaar had men tijdens deze beide periodes meer aandacht voor andere delicten.

Banverbrekingen vormen de grootste groep bij misdrijven tegen de openbare orde voor de beide geografische omschrijvingen. Na de Oostenrijkse Successieoorlog diende het Leenhof deze vergrijpen vaker te bestraffen dan de Aalsterse vierschaar. Wie zich niet aan zijn verbanning hield, zal vaker op het platteland hebben vertoefd dan in de stad. In de kasselrij had men allicht meer kansen om uit de klauwen van het gerecht te blijven dan in een relatief kleine stad als Aalst. Voor beide gebieden daalden de banverbrekingen na 1773, als een detentie in het Correctiehuis meer werd toegepast als vorm van bestraffing in de plaats van een weinig effectieve vorm van beteugeling als de verbanning. De daling was wel minder sterk voor het Leenhof. De bevoegdheidsuitbreiding zorgde ervoor dat vergrijpen als meened of valsheid in geschrifte of zegels nu ook door de leenmannen werden berecht. Ook bleef het platteland tot in de jaren tachtig sporadisch geconfronteerd met rondzwervende banverbrekers. Voor de laatste periode van het Ancien Régime zien we voorts een veel groter percentage van dergelijke vergrijpen voor de kasselrij dan voor de stad (24,5 versus 5 %). De pro-Oostenrijkse opstand is hiervoor verantwoordelijk. Ageren tegen het heersende gezag was bijgevolg een rurale aangelegenheid. D'Hoker-Claeys kwam tot de conclusie dat in het oosten van het Land van Aalst de actieve keizersgezinden een minderheid vormden en het stedelijke milieu meer patriottisch gezind was⁴⁸⁹.

Verkrachting kwam alleen voor op het platteland volgens de archieven. Het vond hoofdzakelijk plaats op afgelegen plaatsen, of anderzijds werden de klachten over aanranding misschien niet serieus genomen in de stad. Overspel kwam dan wel meer voor in de stad dan in de kasselrij. De heersende sociale controle kan dit verklaren. Was die er dan niet in de relatief kleine dorpsgemeenschappen in het Land van Aalst? Zeker en vast, maar die kan dan weer verantwoordelijk geweest zijn voor het aan het licht brengen én vervolgen van vergrijpen als pedofilie, incest of bigamie, zelfs al kwamen die in beperkte mate voor.

Voor geweldsmisdrijven is de verhouding opmerkelijk anders. Men dient goed voor ogen te houden dat, voor 1760, we maar weinig gevallen vonden van geweldsmisdrijven die de "ghedyde" personen begingen. Alle gevallen van zelfmoord kwamen voor in de stad en het schependom van Aalst, waarschijnlijk omdat ze hier sneller als dusdanig werden geïdentificeerd. Voor slagen en verwondingen, moord en doodslag moeten we wachten tot 1760 vooraleer we hierover serieuze cijfers krijgen voor het platteland. De realiteit is wat ze is: voor de hele periode vinden we slechts drie moorden en zes doodslagen voor Aalst (van de respectievelijk 17 en 33). Hetzelfde gaat op voor slagen en verwondingen: slechts zestien gevallen hiervan (van de 137). Hufton merkte reeds op voor Parijs en andere provinciale steden in het Frankrijk van de 18^e eeuw dat men niet zozeer voor het leven hoefde te vrezen in het stedelijke milieu. Moord, beledigingen en zware verwondingen waren echter wel een belangrijk, en in sommige gebieden dominant element in de opgetekende rurale criminaliteit, wat niet meer het geval was in de meeste steden, toch na 1750⁴⁹⁰. Voor de besproken regio moeten deze bedenkingen toch genuanceerd worden. Inderdaad, we zien dat het platteland, vooral tijdens de periode 1760-1795, gekenmerkt werd door een hoge frequentie

⁴⁸⁸ CHERRETTE M., *op.cit.*, p. 24.

⁴⁸⁹ D'HOKER-CLAEYS A., *art.cit.*, p. 194.

⁴⁹⁰ HUFTON O. H., The urban criminal in eighteenth-century France, in *Bulletin of the John Rylands University Library of Manchester*, 67 (1984), 1, pp. 480-481.

van slagen en verwondingen, soms met fatale afloop. We moeten echter zeker rekening houden met de uitgestrektheid van de kasselrij en de aanwezigheid van vele herbergen, waar men door de drank vaak genoeg overging tot geweld. Voor moord geldt dan weer dat ze meestal plaatsvond op afgelegen plaatsen, in tegenstelling tot doodslag, en bijgevolg meer op het platteland plaatsgreep.

De daders: algemeen overzicht

1. 1. Geslachtsverhouding

In totaal werden er 621 mannen (75,2 % van de delinquenten) en 204 vrouwen (24,7 %) berecht door de verschillende rechtbanken uit de behandelde regio. Voor de gerechtelijke instanties afzonderlijk werden de volgende verhoudingen gevonden:

Lokaliteit	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Stad Aalst	160	62	26,9
Land van Aalst, 1700-1759	84	79	19,7
Land van Aalst, 1760-1795	377	63	53,3
Totaal	621	204	100

We zien duidelijk dat vooral de mannen deviante handelingen pleegden. De vrouwen zijn met amper een kwart (24,7 %) veel minder vertegenwoordigd. De volgende tabel geeft per lokaliteit de percentages weer van de vrouwen, de linkertabel het aandeel ten opzichte van de gehele vrouwenpopulatie, de rechter die tegenover de mannen per lokaliteit en periode.

Lokaliteit	Procentueel aandeel binnen de vrouwengroep	Procentuele verhouding tegenover de mannen
Stad Aalst	30,3	27,9
Land van Aalst, 1700-1759	38,7	48,4
Land van Aalst, 1760-1795	30,8	14,3
Totaal	100	100

Bijna een derde van de vrouwen werden berecht in de stad. Het relatief grote aandeel voor de eerste periode van het Land van Aalst is dan weer voor een deel te wijten aan de groepen zigeunervrouwen (met 26 individuen of 32,9 % van de vrouwen uit die groep). Het lage aandeel voor de laatste periode van de kasselrij springt dan weer in het oog. Dan strekte de strafrechtelijke bevoegdheid van het Leenhof zich de facto uit over de inwoners van de heerlijkheden van de kasselrij. Hoe was de situatie voor andere rechtsgebieden in de 18^e eeuw? In de kasselrij van de Oudburg lag het percentage van het “zwakke” geslacht vrij hoog, met 31 %⁴⁹¹. Te Lokeren, voor de tweede helft van de eeuw, zijn de cijfers dan weer beduidend lager: 11,1 %⁴⁹². Roets berekende dat het aandeel van de vrouw in de gehele criminaliteit te Gent in de 18^e eeuw op 18 % lag⁴⁹³. Voor Brugge lag het cijfer zeer hoog, met 36 %⁴⁹⁴. Dit is een vergelijkbaar cijfer met de 30,3 % die we voor de stad Aalst vonden. De stelling van Beattie lijkt voor dit gebied eveneens van toepassing te zijn. Hij meent dat de sociale controle op de vrouw in een urbaan milieu minder

⁴⁹¹ OTTE E., *op.cit.*, p. 141.

⁴⁹² DE NEEF M., *op.cit.*, p. 203.

⁴⁹³ ROETS A.-M., *art.cit.*, p. 369.

⁴⁹⁴ HUYS M., *op.cit.*, p. 71.

groot was. Door het wegvallen van deze druk, gecombineerd met de participatie van de vrouw aan het openbare leven en haar precare levenssituatie komt het dat het aandeel van deze sekse in de steden hoger ligt⁴⁹⁵. We hebben er reeds op gewezen dat die grotere sociale controle op het platteland dan weer de geringe aanwezigheid van vrouwen verklaart voor de periode 1760-1795 in de kasselrij. De geringere deelname van de vrouw bij crimineel gedrag is dus niet uit te leggen door biologische of psychologische factoren, die ervoor verantwoordelijk zouden zijn dat de drempel groter is bij deze sekse om deviante handelingen te verrichten.

Wat zijn nu de verhoudingen voor de geslachten bij de verschillende soorten misdaden? Het hoogste aandeel hadden vrouwen in seksuele vergrijpen, met 43,2 %. Van Der Heijden onderzocht de correlatie tussen sekse en criminaliteit in Rotterdam in de eerste helft van de eeuw. Hij meent dat de vrouw een grotere pakkans had bij seksuele vergrijpen door haar kans op zwangerschap⁴⁹⁶. In enkele gevallen van overspel en incest merken we inderdaad hoe de zwangerschap van de vrouw haar en eventueel ook de mannelijke participant verraadden.

Ook bij overtredingen van politiereglementen en vermogensmisdrijven zien we dat de vrouwen nog relatief sterk vertegenwoordigd waren. Bij deze laatste soort van misdaden hebben we wel al gezien hoe de vrouwen zich weinig bezondigden aan inbraak en ook bij oplichting, afpersing of baanstroperij waren ze bijna niet of helemaal niet vertegenwoordigd.

Het geringe aandeel bij de geweldsmisdrijven hebben we eveneens reeds uitgelegd. Van Der Heijden benadrukt het belang van de heersende normen rond mannelijk en vrouwelijk gedrag. De man werd binnen het gezin beschouwd als de dominante figuur. Dit kan voor hen een legitimatie geweest zijn om gewelddadig op te treden tegen gezinsleden. Anderzijds kan het schaamtegevoel bij de man die door de wederhelft mishandeld werd ervoor gezorgd hebben dat in de besproken regio er geen aangiftes waren hiervan bij de gerechtelijke autoriteiten⁴⁹⁷.

⁴⁹⁵ BEATTIE J. M., *art.cit.*

⁴⁹⁶ VAN DER HEIJDEN M., Criminaliteit en sexe in 18^e eeuws Rotterdam. De verschillen tussen vrouwen-en manncriminaliteit, 1700 en 1750, in *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 21 (1995), 1, p. 35.

⁴⁹⁷ Zie hiervoor ook: VAN DER HEIJDEN M., *art.cit.*, pp. 34-35.

1. 2. Leeftijdsopbouw

Dit zijn de uiteindelijke verhoudingen qua leeftijd voor de delinquenten. Voor 50,2 % van de mannen en 45,5 % van de vrouwen konden we dit met zekerheid bepalen.

Leeftijdsklasse	Mannen	Vrouwen
10-14	8	3
15-19	26	8
20-24	63	18
25-29	53	13
30-34	51	13
35-39	20	5
40-44	32	12
45-49	14	7
50-54	19	7
55-59	8	-
60-64	9	2
65-69	4	1
70-74	4	1
75-79	1	2
80-84	-	1
Totaal	312	93

Het zijn vooral de jonge delinquenten (15 tot en met 34 jaar) die overduidelijk vertegenwoordigd zijn en dit zowel voor de mannen (193, wat 61,8 % van de gekende groep en 31,1 % voor de gehele groep) als voor de vrouwen (met 52 individuen, of 55,9 % van de gekende groep en 25,4 % van de gehele populatie). Het waren immers vooral de jonge mannen en vrouwen die zich bezondigden aan landloperij. De jonge mannen waren dan ook weer goed vertegenwoordigd bij de geweldsmisdrijven. Garnot is van mening dat delinquenten van rijpere leeftijd ook minder vervolgd werden dan hun jongere "collega's" voor soortgelijke misdrijven. De ouderen waren dikwijls beter geïntegreerd in het sociale circuit, wat maakte dat de drempel om tegen hen klacht neer te leggen groter was⁴⁹⁸.

1. 3. Burgerlijke stand

Voor 428 misdadigers (51,8 %) was het mogelijk de burgerlijke stand met zekerheid te achterhalen. Het waren vooral de gehuwden die voor de rechtbank dienden te verschijnen. Hierbij waren nogal wat mannen die niet er hun hand niet voor omdraiden om hun vrouw te mishandelen, in een aantal gevallen zelfs met fatale gevolgen. Toch waren bij alle soorten misdaden de gehuwden in de meerderheid. Velen gingen bedelen of stelen omdat ze een vrouw (of man) en kinderen te onderhouden hadden. Weduwen waren duidelijk talrijker dan de mannen in een soortgelijke situatie. In een tijd waar de man de voornaamste kostwinner was, zorgde het wegvallen van die steun voor een precaire situatie. Vandaar dat er vooral bij de overtredingen van politiereglementen en diefstallen weduwen gevonden werden. Nogal wat weduwen hadden trouwens hun man, die soldaat was, verloren in de oorlogen.

⁴⁹⁸ GARNOT B., *art.cit.*, p. 353.

Burgerlijke stand	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Getrouwd	169	64	28,2
Ongehuwd	132	38	20,6
Weduwnaar/weduwe	6	19	3,1
Totaal	307	121	51,8

1. 4. Geletterdheid

Voor 385 (47,7 %) van de delinquenten konden we hun graad van geletterdheid bepalen. Voor dit onderdeel geldt tevens dat het niet slechts gebrekkige info uit de archieven is die voor een dergelijk vrij laag cijfer zorgt. In een aantal gevallen zien we dat de delinquent(e) geen kruisje of handtekening wenste te zetten, uit onvrede met de geuite beschuldigingen of de loop van het proces. Toch blijkt duidelijk uit de onderstaande tabel dat de meeste misdadigers ongeletterd waren. Doordat we vooral met personen te maken hebben die op de onderste treden van de sociaal-maatschappelijke ladder stonden, mag dit zeker niet verwonderen. Dit blijkt duidelijk uit de graad van geletterdheid die we konden bepalen voor de eerste periode van het Leenhof. Dan ontdekten we in de bronnen veel landlopers, zigeuners en rondzwervende criminelen, mensen dus van het laagste allooi. Voor 53,9 % (88 delinquenten) lieten de archieven toe uit te maken of ze al dan niet geletterd waren. Slechts zeven misdadigers (4,2 %) bleek hiertoe in staat. Rekening houdend met het percentage van de indicaties, is dit wederom een bevestiging van de povere situatie waarin vele criminelen verkeerden.

Geletterdheid	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Geletterd	67	4	8,6
Ongeletterd	219	95	39,1
Totaal	286	99	47,7

1. 5 .Beroepen

Het is hier niet de bedoeling de definitieve aantallen te geven van alle mogelijke professionele bezigheden. Veeleer werd geopteerd voor een indeling volgens professionele groepen te maken. Knechten en handwerkers werden bij de categorie loonarbeiders gerangschikt (idem dito voor de vrouwen). De talrijke spinners, wevers, maar ook schoenmakers of houthakkers classificeerden we bij de kleine neringen. Bij de term soldatenvolk catalogeren we de (ex-)soldaten, maar ook bijvoorbeeld een troepengids. Onder de tertiaire beroepen hebben we verkopers, herbergiers en de weinige intellectuele beroepen, zoals bijvoorbeeld een prater, ondergebracht. Voor 321 van de mannen en voor 73 vrouwen (35,7 %) was het mogelijk om hun beroep te achterhalen. Niet alleen door de gebreken in de criminele registers zijn de getallen zo laag. We hebben er reeds op gewezen dat vele bedelaars en landlopers gedwongen waren tot een dergelijke manier van leven door ziekte, gebrekkigheid of ouderdom. De volgende verhoudingen doen zich voor:

1. 5. 1.Stad Aalst

Voor deze entiteit kunnen we maar voor een magere 29,2 % van de delinquenten (67 personen) iets vertellen over hun professionele bezigheden. De procentuele bedragen zijn berekend op basis van de totale groep van misdadigers die we vonden voor de stad en het schependom.

Beroepen	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Kleine neringen	24	4	12,6

Loonarbeiders	15	6	9,4
Soldatenvolk	7	-	3,1
Tertiaire beroepen	4	2	2,7
Landbouwers	5	-	2,2
Totaal	55	12	100

1. 5. 2. Land van Aalst, 1700-1759

Voor 38,6 % van de delinquenten (61 personen) was het mogelijk de professionele bezigheid te achterhalen. Het groot aantal zigeuners en landlopers die meestal maar met hun plaats van afkomst, een vermaning om de kasselrij te verlaten en een bedelverbod als ze dit deden, in de registers vermeld staan, laten een sociaal-economische analyse van hun toestand natuurlijk niet toe.

Beroepen	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Loonarbeiders	19	13	19,3
Kleine neringen	11	6	10,3
Soldatenvolk	5	-	3,1
Tertiaire beroepen	5	2	4,2
Totaal	40	21	

1. 5. 3. Land van Aalst, 1760-1795

Voor 301 personen (68,4 %) die gedurende deze laatste periode voor het Leenhof dienden te verschijnen, achterhaalden we hun bezigheden om het dagelijks brood te verdienen. Vooral de procesdossiers hielpen ons aan deze socio-professionele indicaties voor een toch vrij grote groep van de misdadigers.

Beroepen	Mannen	Vrouwen	Percentage van totaal
Loonarbeiders	108	19	28,8
Kleine neringen	84	17	22,9
Tertiaire beroepen	35	7	9,5
Landbouwers	18	3	4,7
Soldatenvolk	10	-	2,2
Totaal	255	46	

We moeten natuurlijk kritisch zijn met wat dit ons vertelt. Rousseaux vraagt zich af wat de socio-professionele indicaties van de criminelen uit het Ancien Régime waard zijn in een maatschappij waar velen meer dan één beroep hadden⁴⁹⁹. Ook wij vonden dat men er in een aantal gevallen meer dan één beroep op nahield, zij het in relatief beperkte mate. In ons onderzoeksgebied waren er 8,8 % van de mannen en 8,9 % van de vrouwen die er twee beroepen op nahielden. De criminele gemeenschap is ook niet representatief te noemen voor de gehele maatschappij, aangezien het voornamelijk om de laagste sociale strata gaat⁵⁰⁰. Let wel, de criminele bevolking behoorde grotendeels tot de "gewone" bevolking, maar het waren vooral de marginalen die deel

⁴⁹⁹ ROUSSEAUX X., *op.cit.*, in EMSLEY C., KNAFLA L. A., *op.cit.*, p. 15.

⁵⁰⁰ GARNOT B., *Pour une histoire nouvelle...*, p. 298.

uitmaakten van de vervolgte en veroordeelde bevolking. We moeten letten op het contrast dat de juridische archieven bieden en de feiten, zoals ze zich in de werkelijkheid voordeden⁵⁰¹. De adel en de geestelijkheid werden bovendien door andere rechtbanken berecht. Hetzelfde geldt voor gerechtsambtenaren, die voor de Raad van Vlaanderen kwamen⁵⁰². Militairen werden eveneens normaliter niet berecht door de rechtbanken die we onderzochten, maar door de krijgsraad.

Desalniettemin menen we dat de cijfers ons toch iets kunnen zeggen over wie overging tot misdaad. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen waren de loonarbeiders overwegend. De enige uitzondering hierop vormt de stad Aalst, maar daar zijn de gegevens die we hebben maar van een klein deel van de bevolking. Wie van een zekere vorm van loonarbeid afhankelijk was, ging, meer dan bij de andere beroepsgroepen het geval was, over tot zwerven en bedelen. De sociaal-economische omstandigheden, met periodes van (tijdelijke) werkloosheid, werkten dit fenomeen in de hand. Ook voor de periode 1760-1795, als de strafrechtelijke bevoegdheid van het Leenhof zich uitstrekte over de gehele kasselrij en het Land van Aalst in mindere mate werd geconfronteerd met vagebonden en bedelaars, vormden de loonarbeiders en dito arbeidsters de grootste groep onder de delinquentenbevolking. De aantallen voor vagebonden en bedelaars, die dan dalen, worden dan weer opgevangen door de cijfers van de knechten en dienstmaagden die hun werkgevers bestelen, een vrij gering fenomeen tot dan. We kunnen dus stellen, zoals Sharpe meent, dat een scherp onderscheid tussen de zwervende en de sedentaire armen op het platteland moeilijk te bepalen is. Dikwijls lijkt het om dezelfde individuen gegaan te zijn, namelijk de sociaal-economisch marginale elementen uit de samenleving⁵⁰³.

Ook de kleine ambachtslui waren goed vertegenwoordigd bij de criminelen, zij het in mindere mate in de eerste periode van het Leenhof. Samen met de landbouwers nemen zij voor het tweede tijdvak in de kasselrij een al even prominente plaats in als de loonarbeiders. Zoals we reeds vermelden, waren het ook deze groepen die in herbergen hun socio-culturele identiteit beleefden. De verhoogde passies gaven aanleiding tot gevechten, moord en doodslag.

De tertiaire beroepen waren dan weer in veel mindere mate aanwezig bij de criminele populatie. Het waren dan ook nog in grote mate verkopers en herbergiers. Vooral in de periode 1700-1759 waren zij maar in geringe mate vertegenwoordigd. De geringe aantallen die we dan hebben, betreffen bijna altijd rondtrekkende verkopers. Ook voor de jaren 1760-1795, als we de inwoners uit de heerlijkheden voor de kasselrijrechtbank hebben, zijn het nog steeds (rondtrekkende) verkopers die de voornaamste groep zijn bij de tertiaire beroepen. Voor deze periode zien we dat ook herbergiers en enkele griffiers hierbij komen.

Soldatenvolk bleek vooral in de eerste helft van de eeuw deel uit te maken van de misdadigerspopulatie, als de beide Successieoorlogen woedden. Ook voor Aalst zelf mogen we vermelden dat de meesten na de Oostenrijkse Successieoorlog voorkwamen in de archieven. Hun aandeel was echter altijd vrij marginaal, wat te wijten is aan de archieven. Aangezien de periode 1748-1790 er één was van vrede in de Zuidelijke Nederlanden, valt het niet te verwonderen dat hun aantal dan zeer klein is. Vooral na een oorlog zwierven de afgedankte soldaten door het land.

⁵⁰¹ GARNOT B., *La perception des...*, pp. 356-357.

⁵⁰² Zie hiervoor de korte bijdragen van De Brouwer in *Het Land van Aalst*, jaargangen 22-25

⁵⁰³ SHARPE J. A., Was er een "criminal class" in het vroeg-moderne Europa? Enig Engels materiaal, in *Tijdschrift voor Criminologie*, 20 (1978), 3-4, p. 217.

Etnische minderheden

Joden en zigeuners maakten 4,8 % uit van de gehele delinquentenpopulatie. Voornamelijk vrouwen maakten van deze groepen deel uit (13,7 % van het totale aandeel van de vrouwen). In de eerste plaats waren dit zigeunervrouwen en maar in veel mindere mate jodinnen. Juist het omgekeerde beeld zien we dan bij de mannen, waar de joden veel meer vertegenwoordigd zijn dan de zigeuners.

Natuurlijk moeten we hier eveneens de cijfers duiden en in hun juiste context plaatsen. Het grote aantal zigeunervrouwen in de bronnen kwam reeds aan bod bij de vervolging van deze bevolkingsgroep in de kasselrij gedurende de eerst helft van de eeuw. De personen die we vonden in de bronnen zijn hoogstwaarschijnlijk alleen die voor dewelke het gerecht het de moeite waard vond om een schriftelijke vermelding te maken van hun proces. De getallen die we hebben voor de vervolgte zigeuners zijn maar een deel van het werkelijke aantal. Hetzelfde geldt in zekere mate voor de mannelijke joden. In de stad Aalst werd in 1777 een groep van vijf joden veroordeeld wegens vermogensmisdrijven en landloperij. Dat de veroordeling van een dergelijke groep de cijfers al dadelijk de hoogte injaagt, spreekt vanzelf. Overigens werden joden alleen in de archieven vermeld als ze zich aan diefstallen bezondigden. Mogelijkerwijs geldt hier wat ook voor vele landlopers en bedelaars waarschijnlijk mag vooropgesteld worden als hypothese: als ze zich puur aan overtredingen van de ordonnanties inzake landloperij en bedelarij schuldig maakten, werden ze niet vermeld in de registers. Hun proces verliep dan op mondelinge en beknopte manier.

Etnische groep	Mannen	Vrouwen	Totaal
Zigeuners	4	26	30
Joden	8	2	10
Totaal	12	28	40

Licentiaatsverhandeling Dries Mertens

(wordt vervolgd)

AFSCHIED VAN BURGEMEESTER LODEWIJK DE SADELEER TE HAALTERT - 1858

Zowel op nationaal als op lokaal vlak was het geslacht de Sadeleer een begrip in het politieke- en sociale leven. Ondanks hun status waren alle leden van de familie nauw verbonden met het lot van hun dorpsgenoten. Talrijke getuigenissen zijn vol lof over hun sociale verbondenheid met de minstbedeelden van de dorpsgemeenschap en die waren er in grote mate, toen hij burgemeester werd.

Lodewijk de Sadeleer werd geboren te Haaltert op 27 juni 1798 in het gezin van Dominicus en Maria-Anna Haelterman (° Deftinge). Dominicus was landbouwer, brouwer en practizijn (bepleiter van gerechtszaken) en schepen. Lodewijk zette de brouwersstiel verder en kreeg ook interesse voor de plaatselijke politiek. In 1830 werd hij de 1ste burgemeester van het nieuwe België en bleef dit tot zijn overlijden op 20 oktober 1858.

Hij ging als een welgestelde vrijgezel door het leven maar dit nam niet weg dat hij zich inzette voor het lot van talrijke hulpbehoevende huisgezinnen in een tijd dat er van sociale tegemoetkomingen geen sprake was. Vooral tijdens de gevreesde 'hongerjaren', tussen 1845 en 1850 zocht hij middelen om zijn getroffen bevolking te helpen. Zo stichtte hij samen met onderpastoor Frederik De Meyer (in 1849 overgeplaatst naar Denderhoutem), de 'Kantwerkscholen', die vanuit het provinciebestuur gestimuleerd werden. De belangrijkste initiatieven gingen echter uit van de plaatselijke geestelijkheid. De vergrotingswerken aan de kerk in 1842 genoten zijn volle aandacht en meestal was hij de bezieler van maatschappelijke en sociale projecten (1).

Met zijn steunverlening op diverse vlakken bouwde hij een geliefde reputatie op bij zijn dorpelingen. Dit kwam sterk tot uiting bij zijn overlijden op 20 december 1858 in Geraardsbergen. Zijn begrafenis te Haaltert werd een ontroerende gebeurtenis onder een enorme belangstelling. Bij die gelegenheid werd een lijkrede uitgesproken, uiteraard in de gangbare stijl en bewoordingen van het midden van de 19de eeuw. Om zich een idee te kunnen vormen van de wijze waarop eerbetuiging geschiedde, geven wij de tekst getrouw weer. Wij mogen aannemen dat de sociaal ingestelde burgemeester de Sadeleer de sympathie genoot van het grootste gedeelte van de Haaltertse bevolking. Het was gemeentesecretaris Gustaaf van Meldert (latere burgemeester) die de lijkrede uitsprak

op het kerkhof op 22 oktober. Het is als het ware één lofbetuiging aan de afgestorvene.

" Vrienden, burgers, een smartvollen plicht heb ik heden te vervullen, hier bij dat stoffelyk overschot van onze diepbetreurde vriend, die sedert meer dan 28 jaeren het achtbaer ambt van burgemeester met den grootsten iever bekleedde. Thans vloeien onze traenen by zyn ontzielde lichaem; de onverbiddelelike dood heeft hem voor eeuwig ons ontnomen. Neen, niet voor eeuwig, in zalige gewesten, dierbare ontslapene, zullen wy elkander terugzien, daer waer onverstoorde rust heerst, daer waer onafgebrokene vriendschap voortduert; daer waer de hartelykste broederliefde nooyt wordt verbroken en waer de zegenrykste handen de innigste en wederzydste en algemeene genegenhyed voor altijd worden gelegd.

Van uyt de hemelwoon die gy, wy betrouwen het vast, reeds zyt ingetreden, ziet gy thans hoe innig het ons smart wanneer wy u naer uwe laetste rustplaets moeten begeleyden, hoe wy met gebogen hoofden en met ontroerde borst een stil en vuerig gebed ten hemel stuerende, uw killig gebeente met een laetste traen van liefde nog trachten te verwarmen, en hoe hier ons bedrukte gemoed den wens opstygts u nog in ons midden te bezitten! Vruchteloze wensch! De Almogende, de Alwyze, de Algoede heeft het anders gewild, zyn besluit is onwederoepelyk, de stappen van den sterveling zyn geteld, de baen die hy bewandelt is afgemeten en verder dan den Almachtigen het wilt, gaet niemand op dezelve voort. Uw levensloop, vriend Lodewijk, is roemryk geweest, te meer door grievende gedachte dat gy uwe vrienden moest verlaeten; maer door den godsdienst getroost, gy kalm en gelaten by zachte hoop eerlang de eeuwigte zaligheid te mogen genieten. En gy hechtet u van het aerdsche leven om u met het sterven en eeuwigte leven gemeen te maken. Dierbaere stoffelyk overschot, ontvangst van uwe talryke hier vergaderde vrienden den laetsten afscheydsgroet. U lyden heeft een eynde genomen; eenige eeuwigte belooning is u toegeschikt en als ware Roomsche Katholieke geniet gy reeds het verblyf der zaligen. Ontslagen van alle wisselvalligheden die een mensch op deze aerde vergezellen, zyt gy reeds in die hemelsche kringen waer liefde, vrede en rust voor altyd heerschen. Een laetste woord vooraleer wy hier aen dezen grafkuyl aen de afgedolven aerde afscheyd van u nemen. Ofschoon geheel de gemeente te wel overtuigd is van de verdienstvolle werkingen die gy als burgemeester sedert 1830 hebt uytgeoefend, voel ik my nochtans genoopt

de zelve alhier een weinig af te malen. Gy waert dienstvaardig, met de volkomenste belangloosheid zyn uwe ontelbare akten bezegeld geweest, niets voor oogwit hebbende dan de welvaart der gemeente; meestal al de buurtwegen zyn onder uw opzicht gekalseyd geworden. In 1842 is den voorgevel dezer kerk den gedenksteen geplaatst, als eene eeuwige blyk van uwen onvermoeybaeren yver met den welken gy de bouwwerken tydens twee jaeren bestuerde. Als voorzitter van het bureel van weldaedigheyt, waert gy den vader van alle behoefligen; hoeveel traenen dier ongelukkige hebt gy niet gestelpt? In 1846 toen de kwynende toestand der vlaschspinning tot den hoogsten top gestegen was en de eetwaeren ontbraeken, hebt gy met medewerking van onzen achtbaeren heer onderpastoor De Meyer, kantwerkscholen met hulpsommen der gemeente ingericht, welke onschatbare voordeelen in de gemeene volksklasse hebben opgeleverd, en die thans nog de nieuwe ingevoerde nyverheyt van zwarten kant voort te zetten; ja, gy hebt het genoeg gehad een genootschap alhier ingericht te zien, welke de bedelary geheel en gansch heeft uytgeroeyd en aen de arme de werkzucht ingeboezemd, immers al uwe inzichten hadden ten doel de volkeren door hun werk het onontbeerende te verschaffen. Het ware overbodig nog wydloopiger zyne bestuersakten op te helderen, daer wy allen dezelve by iederen stap ontmoet en dan welke in het byzonder als gemeentesecretaris geduerende meer dan 23 jaeren heb ooggetuige geweest. Lang zal uw aendenken als burgemeester onder ons leven, lang zullen wy uwen vriendelyken ommegang herinneren, uwe rechtschapenheyt en handel, uwe rondbortstigheid en edel karakter. Oprecht waert gy door geheel de gemeente bemind, en de traenen die wy op uw graf storten zyn diep gevoeld en komen uyt het hart. Uw taek is af dierbare, uw plicht op aerde is vervuld. Uwe schim zweeft rond en uwe ziel leeft reeds in gelukkige oorden.

Vaerwel dan vriend, tot wederziens hierboven waer ook alle onze hoop is gevestigd." (2)

Een dergelijke lijkrede mogen wij als schoolvoorbeeld nemen voor de negentiende eeuwse taal en stijl. Of de bewieroking terecht is of niet laten wij hier in het midden, maar doorgaans werd er nogal kwistig omgesprongen met lofbetuigingen aan een gemeentelijke personaliteit. Het is bovendien zeker niet aan ons om na anderhalve eeuw de woorden van de redenaar in twijfel te trekken. Als hoogste gemeentelijke ambtenaar was hij toch het best geplaatst om de karaktertrekken en de gaven van zijn burgemeester te schetsen.

- 1- DE LOOSE W., Politieke en Sociale geschiedenis van Haaltert, pag. 272, HK Haaltert 1995
- 2- SAA, De Denderbode, 31 oktober 1858, pag. 2

Julien De Vuyst

Medewerking gevraagd

Roger De Troyer (bestuurslid HK) werkt aan een inventaris van de gesneuvelden (WO I en WO II) in onze deelgemeenten.

Wie heeft bidprentjes en/of foto's van de oorlogsslachtoffers? Mag hij die gebruiken voor reproductie?

Alles wordt terugbezorgd.

Info : Roger De Troyer
(053 / 62 24 69 - 053 / 83 65 88)
of secretariaat 053 / 83 08 81.

Klim in je stamboom

VVF organiseert een lessenreeks voor beginnelingen en minder ervaren familievorsers. Geen voorkennis vereist.

Data : **zaterdag 13, 20 en 27 september en 4, 11 en 18 oktober**

van 9.30 tot 12 uur in het documentatiecentrum van de VVF-Aalst, Crypte (zijkant kerk Erembodegem).

Inschrijven : € 25 op rekeningnummer 436-5069751-08 van VVF-Aalst

Info : André Braet (053 / 77 64 00) of braet.andre@tijd.com

Warm aanbevolen !

HERINNERINGEN - DENDERHOUTEM

VKBJ Denderhoutem in 1939

Een foto genomen naar aanleiding van het huwelijk van Maria Roelandt, één van de leden van de Vrouwelijke Katholieke Burgerjeugd ('de witte moesjen'). Zij huwde met Gustaaf Geeroms en kregen drie kinderen: Lea, Paul en Godelieve. Haar ouderlijk huis stond op het Dorp (nu KBC kantoor), het was een winkel van garen, knoppen, spelden ed.

vlnr: Caroline Ledegen, Suzanne Coppens, Suzanne Van Keymeulen, Zoé Van Schelfergem, Alice Muylaert, Marie Ledegen, Georgette Wijnant, Maria Muylaert, Marie Hermine De Mulder, Zoé Scheerlinck, Maria Van der Burght, Alice Taeleman, Celestine Taeleman, Celeste De Schrijver, Victorine De Schepper en Caroline Van Oudenhove.

ARM VLAANDEREN !

DE CRISIS VAN DE JAREN 1840 IN HAALTERN

Rapport A: Identificatie van de gemeente

Haaltert

A-De Gemeente

Korte historische schets van Haaltert in de 18de – 19de eeuw.

Haaltert, gemeente in de provincie Oost-Vlaanderen, bestaat sedert 1977 uit Kerksken, Heldergem, Denderhoutem, het gehucht Terjoden en Haaltert.

Het maakt deel uit van het administratief arrondissement Aalst, het gerechtelijk arrondissement Dendermonde en het gerechtelijk kanton Aalst.

Gekenmerkt door een golvend reliëf en overwegend goed gedraineerde zand –en leembodem is de streek een typisch landelijk gebied, dat vooral bewoond werd door forenzen.

In 1769 was in Haaltert de helft van het bouwland bezaaid met tarwe en rogge, terwijl in Denderhoutem vooral tarwe, masteluin, koolzaad en vlas werd geteeld. Het vlas werd er ter plaatse gesponnen en geweven. Volgens De Potter en Broeckaert telde men er in 1796 niet minder dan 200 weefgetouwen. Het verkregen linnen werd dan verkocht op de regionale markten als Geraardsbergen, Zottegem, Ninove en Aalst.

In 1846 mislukte de aardappelooft, die voordien verbeterde levensomstandigheden en een demografische explosie mogelijk maakte. Dit had grote gevolgen op sociaal en economisch vlak. Bovendien bleek ook de opkomende industrialisatie genadeloos voor Haaltert: de mechanische spin –en weefgetouwen betekenden immers de ondergang van de voorheen zo bloeiende huisnijverheid.

Gelukkig konden de vrouwelijke werklozen terugvallen op het kantwerk dat zowel thuis als op de kantateliers werd beoefend. Zo telde men in 1846 in Oost-Vlaanderen ongeveer 229 kantwerkscholen, die aan bijna 17.000 leerlingen een opleiding gaven.

Een belangrijk gegeven in de verdere ontwikkeling van de gemeente was de aanleg van de spoorlijn

Brussel – Kortrijk, die wegens haar latere datum, geen directe invloed zal uitoefenen op het onderzoek.

(Uit DE POTTER F. en BROECKAERT J., Geschiedenis van de gemeenten: Groot Haaltert, Heemkundige Kring Haaltert, s.d.)

Ligging van de gemeente

Haaltert werd (wordt) doorsneden door de grote staatsbaan van Aalst naar Geraardsbergen en door de spoorweg van Aalst. Zij wordt begrensd in het noorden door Nieuwerkerken, in het oosten door Erembodegem, ten zuiden door Denderhoutem, Kerksken en Heldergem en tenslotte in het westen door Aaigem en Mere.

Haar oppervlakte bedraagt zo'n 914 hectare, dewelke worden bevochtigd door twee beken: de Molenbeek die ten westen van Heldergem komt en stroomt naar Mere en de Eilandbeek, die uit de richting van Kerksken vloeit en uitmondt in de Dender ten hoogte van Erembodegem.

Industriële en economische activiteiten

In de 18de eeuw (1796) werd het Haalterse bouwland als volgt verdeeld: de helft werd ingenomen door tarwe en rogge, één achtste door koolzaad, 20 bunder door vlas en op de rest werden klavers, aardappelen en fruit geteeld.

De teelt van vlas vermeerderde gedurende de tweede helft van de 18de eeuw nagenoeg met een derde. Te Haaltert woonden er destijds dan ook vele spinsters en wevers, wat resulteerde in het grote aantal weefgetouwen (+- 200) waarvan in diverse bronnen melding wordt gemaakt.

Naast deze overwegend agrarische activiteiten kende Haaltert ook meer industriële activiteiten van velerlei aard. In 1830 onderscheidde men ondermeer 2 steenbakkerijen, 1 suikerfabriek en 4 windmolens. In het begin van de 19de eeuw werden deze zelfs uitgebreid en vonden we er verder 2 brouwerijen, een maalderij door stoom aangedreven, 2 olielagerijen, 1 suikerfabriek, 1 komslagerij, 2 windmolens, verscheidene schietspoelmakerijen en 13 kantfabrieken

terug. Deze laatste waren goed voor de tewerkstelling van zo'n 800 meisjes en vrouwen.

Officiële bevolkingscijfers

VII	1806	1816	1818	1820	1830	1846
2250	2417	2332	2799	2914	3252	3277

1856	1866	1876	1880	1890	1900	1910
3211	3115	3274	3410	3668	4024	4661

1920	1930	1947	1961
4881	5296	5732	6655

Administratieve indeling

MILITIE KANTON:

Denderhoutem, Haaltert, Herzele

ADMINISTRATIEF ARRONDISSEMENT, 1800-1963:

oorspr. Oudenaarde, Aalst

DEPARTEMENT

(administratief), 1796-1815: Schelde

PROVINCIE (administratief),

1818-1963: Oost-Vlaanderen

MUNICIPAAL KANTON,

1796-1800: Herzele

GERECHTELIJK KANTON,

1801/02-1963: Herzele

GERECHTELIJK ARRONDISSEMENT,

1796-1963: oorspr. Aalst, Oudenaarde

DEPARTEMENT (gerechtelijk),

1796-1815: Schelde

PROVINCIE (gerechtelijk),

1815-1963: Oost-Vlaanderen

B-Het modern archief

Alle stukken van het moderne archief van Haaltert zijn geïnventariseerd in het rijksarchief te Beveren. Dit functioneert, behalve als Rijksarchief voor het gerechtelijk arrondissement Dendermonde, ook als hulparchiefplaats voor hedendaags archief uit de Vlaamse provinciën. Alle noodzakelijke bronnenmateriaal bevindt zich derhalve in Beveren.

Alle stukken van het rijksarchief zijn geïnventariseerd in o.a. de volgende werken:

- Rijksarchief te Beveren-Waas, in: Het Rijksarchief in de Provinciën. Overzicht van de fondsen en verzamelingen. I. De Vlaamse provinciën, Brussel, 1975, p. 93-102.
- VERSCHAEREN J., Overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Beveren. Archiefvormers in het gerechtelijk arrondissement Dendermonde (Archiefoverzichten, 22), 2dln., Brussel, 1995.

C-De Lokale geschiedkundige

Geschiedkundige vereniging: Het land van Aalst.

P/a Marc Uytterspot

Tulpstraat 1, 9308 Hofstade-Aalst

Tel: 053/702179.

Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis.

P/a Wilfried Vermaene

Brouwerijstraat 39, 9300 Aalst

Heemkundige Kring Haaltert

P/a Willy De Loose

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Tel: 053/830881

Oost-Vlaams verbond van de kringen voor Geschiedenis

P/a Dany Lamarq

Brouwerijstraat 32, 9620 Zottegem

Tel: 09/3603743

Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen

P/a Robert Ruys

Doornweg 29, 9260 Wichelen

Tel: 052/423093

D-Bibliografie

Specifieke literatuur

Licenciaats –en doctoraatsverhandelingen

- GOOSSENS Laurie, De ontwikkeling van proto-industrie in Oost-vlaanderen:
- Regionale en demografische implicaties (1650-1850), RUG, Vandenbroeke, 1984.
- D'HAESELEER Peter, Proto-industrialisering tot vlandsnijverheid in de 13
- gemeenten ten westen van Aalst (18de tot 1ste helft 19de eeuw), KUL, H. Van der wee, 1990.

DE TEMMERMAN Jaak, de landbouw in het land van Aalst tijdens de 1ste helft van deXIXe eeuw. Teeltplan, productie en produktiekosten, VUB, J. Hannes, 1979.

Algemene werken aangaande de geschiedenis van Haaltert

- VAN DEN BRUELLE A., De geschiedenis van Haaltert, Haaltert, 1975-1976, 2dln.
- DE LOOSE Willy, Haaltert van 1830 tot 1976: Bijdrage tot de geschiedenis van het politiekeen sociale leven, Heemkundige Kring, Haaltert, 1995.
- DE POTTER F. en BROECKAERT J., Geschiedenis van de gemeenten: Groot Haaltert, Heemkundige Kring Haaltert, 1900.
- DE BROUWER J., Bijdrage tot de parochiale geschiedenis van Haaltert: demografische en sociale evolutie, Heemkundige vereniging 'Het Land van Aalst' en 'De Aankondiger', Aalst, 1956.

- VAN DER WEE H. en D'HAESELEER P., Ville et campagne dans l'industrie linière à Alost et dans les environs (fin du Moyen Age – Temps Modernes) in DUVOSQUEL J.M. en THOEN E. (red .) Peasants and townsmen in medieval Europe, Studia in honorem Adriaan Verhulst, Gent, 1995, pp. 721-738 (centre Belge d'histoire rurale. Publication 14).
- Heemkundige Kring Haaltert. Tijdschrift van de heemkundige kring Haaltert. Aanvankelijk Mededelingen Heemkring Haaltert (t/m 1996, 1), vervolgens Heemkundige Kring Groot-Haaltert (t/m 1996,4). Verschijnt sinds 1980-1981, eerste 3 nummers tweemaandelijks, daarna driemaandelijks
- LIEBOUT H., De gezagsconcentratie in het arrondissement Aalst tijdens de 19de eeuw, Gent, Studia Gandensia, 1968.

Werkinstrumenten:

- FRANCOIS Luc, VANHAUTE Erik en VRIELINCK Sven, De vele gezichten van de nieuwste geschiedenis, Gent, 1995 (en aanvullingen).
- VRIELINCK Sven, De territoriale indeling van België 1795-1963, Leuven, 2000 (administratieve indeling en bevolkingscijfers).
- BRACKE Nele, Bronnen voor de industriële geschiedenis. Gids voor Oost-Vlaanderen (1750-1945), Gent, 2000.

Rapport B: Ontsluiting van het gemeentearchief van Haaltert

Inleiding:

Omwille van de enorme hoeveelheid bronnen en rekening houdende met de beperkte tijd, zag ik mij genoodzaakt een keuze te maken uit de bronnen met het oog op de definitieve ontsluiting van het gemeentearchief. Daarbij zal vooral de nadruk worden gelegd op de zogenaamde crisisjaren, zonder daarbij de voorafgaande jaren (aanloop+oorzaken) en de latere jaren (algemene gevolgen) uit het oog te verliezen.

De beraadslagingen en besluiten van de gemeenteraad werden onderzocht voor de periode 1844-1855. De onderzochte registers waren gebundeld in 2 registers. Vanaf 1855 zijn er geen specifieke vermeldingen of verwijzingen meer naar de crisis.

Wat betreft de briefwisseling bleek het pakket inkomende briefwisseling van 1833-1860 eerder een schaarse informant te zijn. De uitgaande briefwisseling voor de periode 1835-1861 (3 registers) daarentegen was een rijke bron met talrijke meldingen van voedselschaarste en problemen in de vlasnijverheid.

Verder bleek ook de bundel met betrekking tot de cholera-epidemie (1849) een interessante bron. Deze kan immers een indicatie geven in hoeverre deze ziekte een weerslag heeft gehad op het ontstaan en verdere verloop van de crisis. Ook bronnen in verband met het Armenbestuur zijn van groot belang, vooral dan op het vlak van de sociale implicaties die de crisis moet gehad hebben op de bevolking. Belangrijk hier te vermelden zijn de zogenaamde dagkasboeken van het armenbestuur, voor de periode 1839-1865.

In het overzicht van de crisisfeiten worden de volgende afkortingen gebruikt:

GR :beraadslagingen en besluiten van de gemeenteraad
 IB :inkomende briefwisseling
 UB :uitgaande briefwisseling
 CHOL :bundel i.v.m. met cholera-epidemie (1849)
 ARM :dagkasboeken Armenbestuur
 KOE :koepokinentingen 1822-1859

A-Landbouw en oogst

Verslag jaar 1849-1850, GR.

Landbouw

De staat van oogst bedraagt slechts 3/5 van een gewoon jaar.

Verslag 11 januari 1850, GR.

Spoorweg Brussel – Gent

Vergadering in verband met de aanleg van een rechtstreekse ijzeren weg van Brussel naar Gent, langs Aalst, die volgens de gemeenteraad ten goede zou komen van de landbouw; aangezien de verzending van landbouwproducten langs deze spoorweg aanzienlijk zou vergemakkelijkt worden.

Verslag jaar 1859-1860, GR.

Landbouw

De staat van oogst benadert een middelmatig jaar.

Onder het vee

heerst een besmettelijke ziekte waardoor verscheidene koeien dienden afgemaakt te worden (koepokken?).

B-Industrie en nijverheid

Verslag 13 januari 1845, GR.

Nijverheidscommissie

Instellen van een nijverheidscommissie dat als doel had werk te verschaffen aan de behoeftigen van de gemeente en aldus de bedelarij in te perken. Dit kost echter geld wat resulteert in het heffen van nieuwe belastingen.

Verslag 8 oktober 1845, GR.

Vraag van het armenbestuur om de behoeftigen die nog bekwaam zijn arbeid

te verrichten zoveel mogelijk aan het werk te stellen om hun op deze manier aan de bedelarij te onttrekken.

25 februari 1846, UB.

Omtrent de vermindering van het loon aan de spinsters

"De vermindering van het loon van de spinsters is het gevolg van de schielijke verhoging van de prijs van het vlas, ten gevolge wanneer men mag geloof geven aan het algemeen gevoel der samenspanning van enkele handelaars in garens om de landelijke comités in hun ondernemingen te ontmoedigen met het inkopen van het vlas aan een overdreven prijzen en alzoo met uitsluiting dezer comités hun waren te verkopen. En eindeling moeten wij u nog melden dat niettegenstaande de kleine winst der spinsters, voor de verhoging van den prijs van het vlas, het verlies zo aanmerkelijk is geweest, dat zulks het gevolg is dat het comité onzer gemeente daar aan zijn inrichtingsmiddelen heeft verloren en niet meer overig heeft door de zelve instandhouding wanneer het al zijn schulden aanzuiverd."

24 december 1846, UB

... veronderstelt dat de nijverheidscommissie van onze gemeente zo'n 10.000 kilogrammen zou kunnen leveren. Dit getal wordt op dit ogenblik veronderstelt maar als gevolg van de aanhoudende vraag naar werk schijnt het voor een zekere vermeerdering vatbaar. Dat de commissie zich, hoe gering de prijs ook in het verleden mag geweest zijn, met hetzelfde zou tevreden stellen, maar gezien de prijs van het vlas gestegen is tegen vorig jaar, verlangen zij dat deze stijging van de grondstof op de gesponnen garens wordt verhaald.

20 februari 1847, UB

...dat onze nijverheidscommissie op dezelfde wijze als vorig jaar zijn garens zou mogen leveren. Daartoe heeft het zijn werkzaamheden op 23 september hernomen en heeft het reeds tot 5000 kilogrammen garens in het magazijn. ...dat onze nijverheidscommissie veronderstelt van 10.000 kilogrammen garens te kunnen leveren gedurende de spintijd van 1846-1847. Men veronderstelt echter dat door de aanhoudende werkvraag dit getal voor een verhoging vatbaar is. Welnu, deze veronderstelling is verwezenlijkt en men zal tenminste 14.000 kilogrammen kunnen leveren.

11 maart 1847, UB

De ontvanger heeft een hulpsom van 1500 fr. op credit verleend aan het nijverheidscomité onzer gemeente. Deze som zal geheel verbruikt worden in het aankopen van vlas en in het betalen van de spinlonen die aangezien de levering der garens, slechts voor een gering deel gedaan, nog niet betaald zijn.

Verslag 11 januari 1850, GR.

Spoorweg Brussel – Gent

Vergadering over de aanleg van een rechtstreekse ijzeren weg van Brussel naar Gent, langs Aalst, die volgens de gemeenteraad ten goede zou komen aan de nijverheid; aangezien de verzending van nijverheidsprodukten langs deze spoorweg aanzienlijk zou vergemakkelijkt worden.

Verslag 5 mei 1851, GR.

Melding dat door de kwijnende linnenhandel een respectievelijk aantal inwoners van de gemeente van werk ontbreken.

C-Bevolking

Verslag 5 mei 1851, GR.

Van de 628 huisgezinnen zijn er slechts 180 die enige eigendommen bezitten en dus in de hoofdelijke belasting kunnen begrepen worden; van deze 180 zijn er 32 in de laagste klasse en dat 2/3 van hen door de kwijnende linnenhandel nu ontbreken van werk aan de Kantschool en daardoor in armoede gedompeld zijn; waarvan 1/3 door het Bureel van Weldadigheid moet ondersteund worden. Verder zijn er in de gemeente weinig begoede burgers te vinden waar het onmogelijk is de omslag nog meer te verhogen.

D-Sociale gevolgen

14 december 1843, UB

Melding van het betrekkelijk rusteloos onderwijs der arme kinderen.

14 december 1843, UB

Een staat inlichtingen gevend betreffende de arme scholen en de andere alwaar de behoeftigen samen met de andere kinderen onderwezen worden.

Verslag 23 augustus 1844, GR.

Onderwijs

Bepaling dat er kosteloos onderwijs dient voorzien te worden ten voordele van de behoeftige kinderen van de gemeente.

16 november 1844, UB

"...door gemeentelijke tussenkomst en door de liefdadigheid van vele bemiddelde inwoners hebben zich 6 à 7 personen samengevoegd om ook middagmalen aan de kinderen in de kantschool te verstrekken."

Verslag 7 oktober 1844, GR.

Armenbestuur

Examinatie van de begroting van het Armenbestuur voor het jaar 1845.

Benaming van een lid tot Armenmeester. Tevens melding van veel kandidaten voor deze functie.

Verslag 1 september 1845, GR.

Onderwijs voor behoeftige van het schooljaar 1845-1846

Besluit:

Het aantal armenkinderen bedraagt 185

Schoolgeld: berekend in het geheel van een bedrag van 200 francs, deels betaald door de gemeente en het Armenbestuur en 100 francs door middel van subsidies.

Bepaling waar de kinderen naar school mogen gaan

15 september 1845

Brief met klachten aangaande de verzuiming van zijn plicht als veldwachter van Jan Frans Van Lierde.

"...omdat hij zich in de lesten oogsttijd weinig in het veld heeft laten zien en dat er daardoor veel misbruiken zijn gebeurd."

Verslag 8 oktober 1845, GR.
Hernieuwing leden van het Armenbestuur.

Verslag 17 oktober 1845, GR.
Subsidiëring Armenbestuur
Vraag van het Armenbestuur aan de gemeente voor een subsidie teneinde zij de behoeftigen van de gemeente verder kan bijstaan.
Antwoord van de gemeente: subsidie toegestaan ter waarde van 2.754,47 francs.
Instellen van een nachtwacht, aanvullend met reglement voor die nachtwacht. Vanaf 29 oktober 1849 moesten er elke nacht 6 nachtwachters op ronde van 20u00 tot 05u00 onder leiding van een "corporaal", gewapend met een goffel en vork.

4 april 1846, UB
Comité van levensbehoeften in onzer gemeente meldt dat het in de onmogelijkheid verkeert in te grijpen bij gebrek aan levensmiddelen.

21 april 1846, UB
Eerwaarde heer Van Den Eynde, pastoor van onzer gemeente, vraagt aan Zijne Majesteit de Koning om een onderstand te bekomen ten einde aan de arme mensen onzer gemeente werk en onderstand te kunnen verlenen met de tussenkomst van het nijverheidscomité.

Verslag 4 mei, 1946, GR.
Bedelarij
Vraag om de bedelarij te beletten door "Ene bematiging te verzoeken om een omstel ter waarde van 2000 fr. Te mogen doen aen der armen uittedelen".
Melding dat het rondzwerven van bedelaars zware gevolgen kan teweegbrengen en zeker in de tijd dat de akkers met hoogstammige vruchten vervuld zijn.
Melding dat bedelarij op gemeentelijke voet moet belet worden, want reeds zeven inwoners hadden hun toevlucht genomen tot deze bedelarij.

Verslag 4 augustus 1846, GR.
Onderwijs
Aanvraag kosteloos onderwijs voor arme kinderen: aantal behoeftige kinderen bedraagt 150
subsidie ter waarde van 100 francs, waarvan de ene helft wordt betaald door de gemeente en de andere helft door het Armenbestuur.

Verslag 1847, GR.
Onderzoek gemeenterekeningen
Subsidies voor:
dekken kosten van de kantschool
aankoop levensmiddelen voor de behoeftige
dekken kosten lager onderwijs
Buitengewone belasting voor onderstand aan de armen van de Gemeente.

16 januari 1847, UB.
Het getal gewone bedeeden door het Armenbestuur beloopt op (?). Men voorziet dat dit getal voor het einde van de winter nog zal toenemen.

Verslag 10 februari 1847, GR.

Ontvangen subsidies
Vergadering over het bedrag ter waarde van 2500 francs die de gemeente ontvangen heeft om bijstand te verlenen aan de behoeftige en ter ondersteuning van die behoeftige.
Verdeling: - 400 fr. aan comité van de linnennijverheid om spinstof te bezorgen
100 fr. aan de kantschool
2000 fr. aan het Armenbestuur

29 april 1847, UB
Melding dat het onmogelijk is om aan de bevolen betaling van de behoeftigen van onze gemeente te voldoen.

7 mei 1847, UB
De noodwendigheid der arme en gebrekkige mensen onzer gemeente vordert een spoedige onderstand. Noch de gemeente, noch het Armenbestuur bezitten de middelen om daarin ter hulp te komen. Er zijn geen vrijwillige giften van de inwoners meer verkregen worden ten gevolge van de aanhoudende onderstandsvragen van de behoeftigen zelf.

Verslag 9 augustus 1847, GR.
Benoeming van twee veldwachters, met definitieve benoeming op 6 september 1847.
Aanvraag onderwijs voor behoeftige kinderen: aantal behoeftige kinderen bedraagt 150
Toelage ter waarde van 100 francs, waarvan de ene helft wordt betaald door de gemeente en de andere helft door het Armenbestuur.

6 december 1847, UB
Melding dat het nijverheidscomité onzer gemeente in onderhandeling is om in de noodwendigheid der werkende klasse te voorzien door haar werk te verschaffen op de wijze gewild door het Gouvernement wel te verstaan door het spinnen van garen en het weven van lijnwaad. De uitslag dezer onderneming zal tot richtsnoer dienen voor het bekomen van een onderstand.

Verslag 24 februari 1848, GR.
Aanvraag van het Armenbestuur tot de verkoop van bomen, teneinde meer geld in kas te hebben dat op zijn beurt kan gebruikt worden om het uit te delen aan de behoeftigen.

22 januari 1848, UB
Brief in verband met maatregelen om de openbare gezondheid te waarborgen en de ziekte (tyfus en cholera) in de mate van het mogelijke te beperken.
"... dat alle behoeftige ingezetene dezer gemeente zich ten gemeentehuije moeten begeven, alwaer kalk en witborstels gratis zullen verschafft worden, voor hunne huizen te witten. Dezen menschlievenden maetregel hoogst noodzakelijk zijnde twijfelt men geenszints, of alle behoeftigen zullen zich verhaesten, hun de noodige voorwerpen aan te schaffen om hunne woningen te kuischen en te witten. Degene welke dat zouden verwaerlozen, zullen er ambtshalve toegedwongen worden."

februari 1848, UB

Brief van de burgemeester aan de arrondissementscommissaris

"dat een groot deel van de werkende klasse in moeilijkheden verkeerde, æ der inwoners vonden hun bestaan in het lijnwaad weven. Nu is er daarvan 1/3 gestaekt en de andere 2/3 winnen slechts genoeg voor de mondkosten van eenen persoon. De Heren van Meldert welke tot heden 250 tot 300 werklieden in bezigheid gehouden hebben zijn voornemens het getal op de helft terug te brengen en daarbij werd de Kantschool gestaekt mits oorzaak dat er reeds te veel onderwezenen waren."

1 augustus 1848, UB.

Gesteldheid van de werkende klasse

... hunne toestand door de werkingen des oogst tot heden een weinig verzachtend is, maar dat deze naarmate dat de bewerkingen der landen verminderen van dag tot dag drukkender zal worden te meer omdat bijna iedereen meer dan ooit genegen is zo veel mogelijk dagloners te sparen...

Verslag augustus 1848, GR.

Nieuwe gemeentereglementering in het belang van de openbare gezondheid

"de nieuwe straten moeten tenminste twee meter breed zijn. Dagelijks zullen de inwoners den modder en vuiligheid, op een plaats welke door de veldwachter zal aangeduid worden, op eenen hoop doen leggen. De kelder mag niet verhuurd worden om tot vernachting te dienen en het is verboden binnen de woonhuizen duiven, konijnen, Indische varkens, hoenders, ganzen en ander gevogelte te houden."

Verslag 23 januari 1849, GR.

Reglement van de politie over het in –en uitgaan van inwonende of vreemdelingen, teneinde een betere controle te kunnen uitvoeren op diefstal en bedelarij: binnen de 24 uur moet er aangifte gedaan worden van een nieuwe huurder of onderhuurder aan de burgemeester of bevoegde ambtenaar.

Dit geldt zowel voor inwonende die verhuizen, als vreemdelingen die in de gemeente komen wonen. Overtredingen worden bestraft met een boete

Verslag 15 maart 1849, GR.

Maatregelen ter bescherming van de openbare gezondheid:

kalk voor de huizen zetten

mestputten verwijderen voor de woning

openen van grachten en riolen

- Instelling van een commissie voor de openbare reinigheid.

Verslag 20 augustus 1849, GR.

Examinatie en vaststellen van de rekeningen van het Armenbestuur voor het jaar 1850.

7 september 1849, CHOL.

Brief van de arrondissementscommissaris aan de burgemeester

"...vernomen dat er cholera in uw gemeente heerst er verwonderd dat mij daarover geen verslag geen verslag gezonden werd. Daarom vraag ik U om een

dubbel bulletin te zenden en hierbij vindt U akten, die men moet invullen met de grootste zorgvuldigheid, aangaande:"

de dag waarop de ziekte zich geopenbaard heeft het aantal personen die door de ziekte besmet zijn of besmet zijn geweest

aantal personen die aan de ziekte overleden zijn.

7 juni 1849, CHOL

2de brief van de arrondissementscommissaris aan de burgemeester"...vernomen dat Cholera in uw gemeente heerst en verwonderd dat U mij daarover geen verslag gezonden hebt. Daarom vraag ik u om een dubbel bulletin te zenden en hierbij ingesloten vindt U akten die men moet invullen met grote zorgvuldigheid aangaande:

de dag waarop de ziekte zich geopenbaard heeft het aantal personen die door de ziekte besmet zijn of besmet zijn geweest

aantal personen die aan de ziekte overleden zijn

Melding van het feit dat de arrondissementscommissaris reeds verscheidene brieven heeft gestuurd, die telkens onbeantwoord bleven.

Verslag 29 januari 1850, GR.

Aanvraag subsidie voor de zieke behoeftige.

Melding van tyfus en cholera die in 1848 en 1849 heerste onder de arme klasse van de gemeente, eveneens een vermelding van een tekort aan levensmiddelen van 1845 tot 1849.

niet toegestaan omwille van het feit dat de 'kas' leeg is: de gemeente heeft reeds 300 fr. gegeven voor het reinigen van de huizen en heeft reeds 1400 fr. schuld aan de hospitalen en door de bedelaars.

Verslag 14 februari 1850, GR.

Reglement ter verkoop van brood

Brood niet verkopen aan een hogere prijs dan bepaald door de zitting van burgemeester en schepenen.

Verslag 12 juni 1850, GR.

Vaststellen Armenrekening voor het jaar 1851.

Verslag 16 maart 1851, GR.

Benoeming van een lid tot het onderzoeken en bijhouden van een register der behoeftige kinderen die in de gemeenteschool zitten.

Verslag 5 mei 1851, GR.

Onderzoek van de rekeningen van het Armenbestuur van het dienstjaar 1850. Resultaat van het onderzoek: overschot ter waarde van 784.98 fr.

Verslag 3 juni 1852, GR.

Overzicht van de armenrekening voor het dienstjaar 1851.

overschot van 315,82 fr.

Verslag 1 september 1852, GR.

Beraming over vraag van het Armenbestuur wegens verkoop van obligaten

om onderstand van de behoeftige te kunnen betalen. toegestaan

kosteloos onderwijs voor de arme kinderen van de gemeente

Verslag 3 juni 1853, GR.
Nazien armenrekening van het dienstjaar 1852.
overschot van 474,50 fr.

27 september 1853, CHOL.
Omzendbrief van de arrondissementscommissaris ter
preventie van cholera
Er dienen voorzorgen genomen te worden om de
inval van de plaag tegen te gaan:
algemene reinigingsmaatregelen in het belang van
de openbare gezondheid gebruik maken van de
krachtigste middelen om de ziekte tegen te gaan

Maatregelen:
daerstelling van afzonderlijke en tijdelijke hospitalen
voor de verpleging van cholera
daerstelling van afzonderlijke huizen
daerstelling van schuifplaatsen

E-Gemeentepolitiek

Verslag 1844, GR
Inrichting Kantschool
Op onderwijsgebied werd door een
Nijverheidscomité bestaande uit Frans Verlée,
Alexander De Pril en Domien Raes, allen wevers, een
huis gehuurd op het Hagelkruis voor de inrichting van
een Kantschool.

Verslag 8 oktober 1845, GR.
Voorstel om de jaarwedde van de schoolonderwijzer
te verhogen omdat het aantal kinderen voornamelijk
armen waren zodat zijn inkomsten te gering waren
om in zijn huishouden te voorzien gedurende de
zomertijd.

Verslag 4 mei 1946, GR.
Verhoging van de gemeentebelastingen
Heffing van een grondbelasting ter waarde van 5
specimen gedurende 3 jaar.

Verslag 1847, GR.
Onderzoek gemeenterekeningen
Heffing van buitengewone belasting voor onderstand
aan de armen van de gemeente
Heffing van grond –en personenbelasting
Subsidiëring voor:
- het dekken van de kosten van de Kantschool
- aankoop levensmiddelen voor de behoeftige van de
gemeente.
- subsidie voor het lager onderwijs

Verslag 11 januari 1850, GR.
Openbare werken (aanlegging van een spoorlijn)
Vergadering over het aanleggen van een rechtstreek-
se 'ijzeren weg' van Brussel naar Gent, langs Aalst.
Gemeente dat dit goed was voor de landbouw en de
nijverheid, aangezien op deze manier de verzending
van nijverheid –en landbouwproducten gemakkel-
lijkt.

Verslag 14 maart 1850, GR.
Openbare werken

Vernietiging van de Vonkerstraat omwille van het feit
dat zij gen nut heeft als gevaarlijk wordt bestempeld
vooral in "slechte tijden".

Verslag 20 mei 1850, GR.
Openbare werken
Einde van de bestratingwerken, die begonnen zijn in
1847 teneinde zich te verbinden met de provinciale
weg.

Verslag 6 augustus 1850, GR.
Vergadering in verband met het bouwen van een
schoollokaal.

Verslag 27 november 1850, GR.
Instellen nieuw reglement van de politie.

Verslag 16 maart 1851, GR.
Openbare werken
Schikking der beschikkingen voor het aanbesteden
der kasseiwerken in den wijk Ekent

Verslag 5 mei 1851, GR.
Voorstel in verband met de verhoging van de hoof-
delijke omslag om de kosten in de hospitalen te kun-
nen dekken. Namelijk van 2116 fr. naar 2300 fr. en
op 5 jaar zelfs naar 2600 fr.
Opmerking: toch was men ervan overtuigd dat 2300
fr. reeds te hoog was omdat van de 628 huisgezin-
nen er slechts 180 waren die enige eigendommen
bezitten en in de belasting kunnen begrepen worden.
Van deze 180 zijn er 32 in de laagste klasse en dat
2/3 van hen door de kwijnende linnenhandel nu ont-
breken van werk aan de Kantschool en daardoor in
armoede gedompeld zijn, waarvan 1/3 door het
Bureel van weldadigheid moet ondersteund worden.
Verder zijn er in de gemeente weinig goeude bur-
gers te vinden waar het onmogelijk is de omslag nog
meer te verhogen.
Omwille van bovenvernoemde reden blijft de hoofde-
lijke omslag bepaald op 2300 fr.

Verslag 27 juni 1851, GR.
Verhoging van de plaatselijke omslag.

Verslag 30 juli 1852, GR.
Beraming voor de verhoging van de plaatselijke
omslag tot 1300 fr., die noodzakelijk is om de schul-
den in de hospitalen te verkleinen.
beslissing gemeenteraad: afgekeurd

Verslag 6 augustus 1851, GR.
Openbare werken
Verrichting van kasseiwerken in de Molenstraat

Verslag 1 september 1851
Openbare werken
Goedkeuring van de begroting van de gemeentelijke
kasseiwegen voor het dienstjaar 1852 ter waarde
van 378,42 fr. en 220,58 fr.

Verslag 19 maart 1952
Openbare werken
Beraming over de noodzakelijkheid om de
Ekentstraat voort te kasseien.

Verslag 2 november 1852
Tweedemaal vergadering over de aanbouw van een
nieuw schoollokaal.

RAPPORT C: Demografie van Haaltert 1831-1859.

D-Demografische analyse

1- Bevolkingsverloop 1831-1859

Het bevolkingsverloop voor de periode 1831-1859 van de gemeente Haaltert heb ik overgenomen uit de officiële publicaties, aangezien ik niet in het bezit was van de jaarverslagen van het schepencollege waar sporadisch inwonersaantallen in kunnen vermeld staan.

Op de grafiek zien we een onregelmatige groei tot 1845, die echter op een drietal plaatsen abrupt wordt onderbroken (1833:-13, 1839:-24 en 1842:-13). Het jaar 1846 vormt hét keerpunt: op 1 jaar tijd vermindert de totale bevolking met zo'n 234 inwoners. Deze dalende tendens houdt aan tot 1849 om vervolgens in 1850 spectaculair op te klimmen (+98 tot 3287 inwoners). Dit bleek echter een enkele opflakking want vanaf 1851 daalt de bevolking weer in onregelmatige lijn. De jaren 1856, 1857 en 1858 betekenen weer een lichte opflakking, om in het jaar 1859 weer een neerwaartse duik te nemen (-41).

Wat betreft het natuurlijk saldo is de mortaliteit groter dan de nataliteit in de 1833 (-11), 1839 (-33), 1842 (-15), 1847 (-20), 1848 (-16), 1849 (-5), 1853 (-10), 1855 (-41) en 1859 (-12). Het migratorisch saldo is dan weer positief in de volgende jaren: 1832, 1834, 1836, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1849, 1850 en 1856. Dit betekent dat in deze jaren er meer mensen zijn bijgekomen dan vertrokken.

2-Geboorten

Aan de hand van de grafiek van het geboorteverloop zien we dat de jaren 1832 (118 geboorten) en 1834 (123 geboorten) een hoge nataliteit kenden. De periode 1831-1845 wordt gekenmerkt door een schommelende beweging waarna het aantal geboorten terugloopt tot amper 76 in 1846. Nadien herstelt het verloop zich en zien we opnieuw een schommelende beweging, doch tussen kleine uitersten met uitzondering van het jaar 1855 wanneer slechts 65 geboorten werden opgetekend. 1859 kent nog een kleine terugval tot 79 geboorten.

De geboorten in de jaren 1841-1850 tonen aan dat heel wat vrouwen bevielen in de periode januari – mei waarbij de maanden maart (10.3%) en mei (10.6%) de koplopers waren.

Wanneer we ons toespitsen op de geboorten per maand valt op dat januari 1845 (18) en maart 1845 (17) een hoog aantal geboorten kenden.

Het onderscheid tussen de mannelijke en vrouwelijke geboorten is haast in evenwicht, met een voordeel voor deze laatste. In 1832, 1846 en 1850 zijn er evenveel jongens als meisjes geboren, gedurende 11 jaar is er een meerderheid aan jongens geboren en gedurende 15 jaar domineerden de meisjes de geboorten.

3-Overlijdens

De mortaliteit kende een enorme stijging in 1833 (+27), met een hoogtepunt in 1834 (117 overledenen). Eveneens is er een significante stijging vast te stellen in 1839 (+ 52) en in 1855 (+24). Opvallend is dat de piekjaren qua aantal overledenen onmiddellijk gevolg worden door een sterke afname van de mortaliteit. Zo bv. in 1835 (-45), in 1840 (-45) en in 1856 (-32).

Gedurende 17 jaar ligt het percentage vrouwelijke overledenen hoger dan het percentage mannelijke overledenen, die slechts 12 jaar de bovenhand halen.

Bekijken we de overledenen in de jaren 1841-1850 dan zien we een hoge mortaliteit in de maanden januari (12.2%), maart (10.8%) en juni (10.7%). De maand september kent daarentegen een uiterst laag sterftecijfer met slechts 43 overledenen op een totaal van 863.

Voor de overledenen per maand valt vooral januari 1848 op met maar liefst 21 sterfgevallen (tegenover 5 geboorten). Ook februari 1842, maart 1842 en juni 1848 kennen een piekmoment.

De overledenen per leeftijd zal ik kort per categorie bespreken.

Het gemiddelde aantal dood geboren schommelt rond een drietal per jaar, met uitzondering van 1842 en 1850, waar 5 dood geboren werden geattesteerd.

Binnen de categorie jonger dan 1 jaar vertonen de jaren 1842 en 1845 een verhoogde mortaliteit met respectievelijk 35 en 23 overledenen, terwijl het aantal bij de andere jaren varieert tussen de 3 en de 15.

Voor de groep 1 tot en met 4 jaar kent 1842 een hoger sterftecijfer (21 overledenen), daar waar voor de andere jaren de cijfers schommelen tussen de 5 en de 15 overledenen.

Binnen de groep 5 tot en met 14 jaar kent het jaar 1846 slechts 4 overledenen. Het jaar nadien wordt dit fors opgetrokken tot 15 overledenen. Ook 1848 (18) kent een hoger aantal.

Voor de categorie 15 tot en met 29 jaar tussen 4 en 23 jaar met een dieptepunt in 1846 en een hoogtepunt in 1841.

De categorie 30 tot en met 54 jaar kent een piek in 1847 met 34 overledenen, terwijl 1843 en 1844 een geringe mortaliteit kenden (8).

De laatste categorie, 55 jaar en ouder, kent een evenwichtig verloop en vormt over het algemeen het zwaartewicht binnen de verschillende categorieën.

4-Huwelijken

De huwelijken tussen 1831-1859 kennen een eerder grillig verloop waarbij het zeer moeilijk is en zekere constante te onderscheiden. Het topjaar is ongetwijfeld 1831 met maar liefst 40 huwelijken. In 1832 (-24) is echter een sterke terugval te constateren.

Voor de huwelijken tussen 1841-1850 valt op dat in maart en december (beiden 1.2%) haast niet getrouwd werd. Daartegenover staan april (11.6%), mei (14.4%), september (12.2%) en november (11.6%) als voorkeursmaanden aangestipt om in het huwelijksbootje te stappen; Bekijken we de huwelijken per maand dan staat mei 1844 (5 huwelijken) boven de middelmaat.

Het percentage eerste huwelijken varieert van 88.5% (1844) en 100% (1841 en 1850). De gemiddelde huwelijksleeftijd voor mannen schommelt rond de 34 jaar, al kan dat soms wat hoger liggen (zoals in 1843, 37 jaar). Voor vrouwen bedraagt de gemiddelde huwelijksleeftijd 29 jaar, al kan deze soms ook wat hoger liggen, zoals in 1847 en 1849, 31 jaar.

SYNTHESE

De crisis van de jaren 1840 in de gemeente Haaltert.

Aan de wieg van het piepjonge België was het dorp Haaltert een plattelandsgemeenschap die zo'n 3304 zielen telde. Begin 18de eeuw werd het Haaltertse bouwland voor het grootse deel ingenomen door de teelt van tarwe en rogge; een kleiner deel door koolzaad en nog een kleiner deel door vlas, klavers, aardappelen en fruit. Reeds in de 18de eeuw was er sprake van een primitieve huisnijverheid in de textielsector. De gezinnen van kleine landbouwers vonden tot nog toe hun bijverdienste in het spinnen en weven. Dit werk aan huis had geleidelijk aan ook een nijverheidskarakter gekregen: er werd niet alleen gesponnen en geweven om in de familiale behoeften te voorzien, maar tevens voor de verkoop op de wekelijkse markt te Aalst of aan de stedelingen aldaar. Dit verviel echter totaal bij de opkomst van de mechanische weverijen begin en midden 19de eeuw. Een poging om gedurende de crisisjaren van de jaren '40 de

weefkunst van de ondergang te redden, liep schipbreuk.

Het ontsluiten van het gemeentearchief voor deze periode toont de crisis effectief aan. Gezien ik bij deze ontsluiting vooral gebruik heb gemaakt van bronnen daterende vanaf 1845 en die dus betrekking hebben op de kernjaren, is het moeilijk een reeks oorzaken te vinden die aan de basis liggen voor het ontstaan van deze crisis. Toch zal ik trachten een zo summier mogelijk overzicht te geven.

Een eerste melding die verwijst naar de (be)dreigende crisis vond ik terug in een gemeenteraadsverslag van 13 januari 1845. Hierin werd gevraagd zo spoedig mogelijk een Nijverheidscommissie in te stellen die tot doel had werk te verschaffen aan de behoeftige van de gemeente en aldus de bedelarij in te perken. In een later verslag van het hetzelfde jaar wordt zelfs met aandrang gevraagd aan het Armenbestuur om de behoeftige die nog bekwaam zijn arbeid te verrichten zoveel mogelijk aan het werk te zetten teneinde hen aan diezelfde bedelarij te onttrekken. Tevens werd er gevraagd in het onderhoud van oude, gebrekkige behoeftige te voorzien.

De toestand wordt pas echt kritiek vanaf de jaren 1846. Door de verhoging van de prijs van het vlas werden de verliezen van de spinsters aanzienlijk, sloeg de werkloosheid toe en moest het Nijverheidscomité meer en meer vlas aankopen om alle spinsters aan het werk te houden. Het ging zelfs zover dat Eerwaarde Heer Van Den Eynde een schrijven richtte aan Zijne Majesteit de Koning om onderstand te vragen met het oog op de tewerkstelling en het onderhoud van de armen van de gemeente.

Uit onderzoek van de gemeenterekeningen blijkt overigens dat de gemeente steeds meer en meer subsidies ter beschikking stelde voor de aankoop van levensmiddelen voor de behoeftige en het dekken van de kosten voor het kosteloos onderwijs. Doch konden steeds meer schulden aan de gemeente niet worden ingelost, liep het aantal bedelenden op en waren de vragen naar onderstand niet meer bij te houden.

Het Nijverheidscomité trachtte al het mogelijke te doen; onder andere door de werklozen werk te verschaffen op de wijze die door het Gouvernement was bepaald, namelijk door hen lijnwaad te laten spinnen, garen en weven of door de behoeftige te bedelen of zelfs het loon aan de werkende klasse te betalen. Op gebied van het onderwijs werd bovendien door het comité een huis gehuurd op het Hagelkruis voor de inrichting van een kantschool, waarin een 6 à 7 tal vrijwilligers eten verzorgden voor de arme onderwezen kinderen. Toch kon zij ook geen einde stellen aan de toenemende crisis.

Evenmin kon het gemeentebestuur dit; vooral omdat zij zelf schulden had aan diverse hospitalen en door de bedelarij. Om deze reden werden zelfs subsidies ten voordele van de zieke behoeftige niet toegestaan. Wanneer er dan toch voldoende geld voorhanden was, werd er nauwkeurig op toegezien dat dit gelijkmatig over de verschillende instanties werd verdeeld. Soms moest het Armenbestuur echter zelf in haar gelidelijke behoeften voorzien. Dit deed zij op zulks voortreffelijke wijze dat zij vanaf 1852-1853 steeds een overschot hadden op het voorziene bedrag.

Al deze inspanningen brachten echter geen zoden aan de dijk. Op een bepaald moment kon het Comité van levensbehoefte zelfs niet meer ingrijpen bij een gebrek aan middelen, met ander woorden aan de bevolen betaling voor het onderhoud der behoeftige kon niet meer voldaan worden.

Zo kwam het dat in 1851 van de 628 huisgezinnen van de gemeente er slechts 180 waren die enige eigendommen bezaten. Van deze 180 verkeerden er 32 in de laagste klasse. 2/3 van hen ontbraken door de kwijnende linnenhandel van werk aan de kantschool en waren derhalve in diepe armoede gedompeld en 1/3 moest door het Bureau van Weldadigheid ondersteund worden.

Door de uitbreiding van diefstallen en groenten richtte het gemeentebestuur in 1845 een nachtwacht op die regelmatig toezicht hield op tuinen en akkers. Zij patrouilleerde elke nacht onder leiding van een korporaal vooral op die plaatsen die het meest aan de kleine criminaliteit onderhevig waren. Om de toenemende onveiligheid definitief aan banden te leggen werd bovendien het politiereglement over het in –en uitgaan van inwonende of vreemdelingen gewijzigd en werden twee in plaats van één veldwachter aangesteld.

De jaren 1845 tot 1848 waren ook op een ander vlak catastrofaal voor de gemeente. Er heerste hongersnood en tot overmaat van ramp braken ook tyfus en cholera uit in de jaren 1848 en 1849. Het gemeentebestuur werd gevraagd een lijst van de besmette inwoners samen te stellen en die te bezorgen aan de bevoegde instanties van volksgezondheid te Aalst, teneinde algemene maatregelen te kunnen treffen om de dodelijke epidemie te beperken. Het gemeentebestuur nam derhalve maatregelen om de openbare gezondheid te waarborgen en betichtte dat alle huizen met kalk moesten gewit worden, dat alle mestputten moesten verwijderd worden voor de woning en dat alle grachten en riolen moesten geopend worden. Eveneens werd een commissie voor de openbare reinheid opgericht die kennis moest nemen van deze maatregelen en er ook op moest toezien dat ze daadwerkelijk werden uitgevoerd.

Het raadplegen van de lijsten in verband met cholera gaf slechts een vaag beeld van de omvang van de ramp.

In 1850/51 kwam er een einde aan de cholera-epidemie. Dit betekende nog geen directe verbetering voor de werkende klasse. De volgende jaren was de crisis niet meer zo hevig, maar werd er nog steeds onderstand betaald aan de behoeftige en werd er ook nog kosteloos onderwijs ingericht. Toch was een lichte verbetering reeds merkbaar, getuige de overschotten op de Armenrekeningen gedurende de jaren 1852 – 1853.

Op demografisch vlak zien we dat de zwaarste crisisjaren 1846-1847 zich ook hier duidelijk manifesteren. In 1846 vermindert de totale bevolking op één jaar tijd met zo'n 234 inwoners en in 1847 ligt de mortaliteit ook beduidend hoger dan de nataliteit. De evolutie van de geboorten kent in dat jaar ('46) ook een grote terugval. Als eventuele (hoofd)oorzaak zou men al te snel geneigd zijn dit tot te schrijven aan de cholera –en tyfusepidemie die op het einde van de jaren 1850 in de gemeente heersten, doch dit zou een foute interpretatie zijn van de feiten gezien het gegeven dat beide plagen zich pas een tweetal jaren later (1848 en 1849) duidelijk manifesteerden. Ook het migratorisch saldo (respectievelijk –235 en –25) zijn een duidelijke indicator dat de gemeente gebukt ging onder zware en droevige tijden. Kortom, in totaal verminderde de bevolking met zo'n driehonderd inwoners.

Haaltert heeft tijdens de crisis van de jaren 1840 veel zwarte sneeuw gezien. Aangezien het overgrote deel van de bevolking zijn broodwinning vond in de landbouw en de linnenweverij maakt de mislukte oogst en de teloorgang van de proto-industrie van deze gemeenschap een gemakkelijk slachtoffer. De grote massa behoeftige kon in deze slechte tijden een beroep doen op de inspanningen van het Armenbestuur, het Nijverheidscomité en andere instellingen uitgaande van de gemeente. Echter, door de aanhoudende vraag naar financiële middelen en het tekort aan onderstanden konden ook zij voor de bevolking geen heil bieden. Gelukkig kwam er aan deze ellendige periode geleidelijk aan een einde met de verbetering van de oogsten en met het verdwijnen van het dreigende onheil van besmettelijke ziekten zoals tyfus en cholera.

Kim De Graeve, Haaltert.

Nvdr: Enkele inleidende begrippen en Rapport C: Demografie van Haaltert 1831-1859 met tabellen werd niet opgenomen. De volledige studie is te raadplegen in het documentatiecentrum.

KERKSKEN NIET VERGETEN !

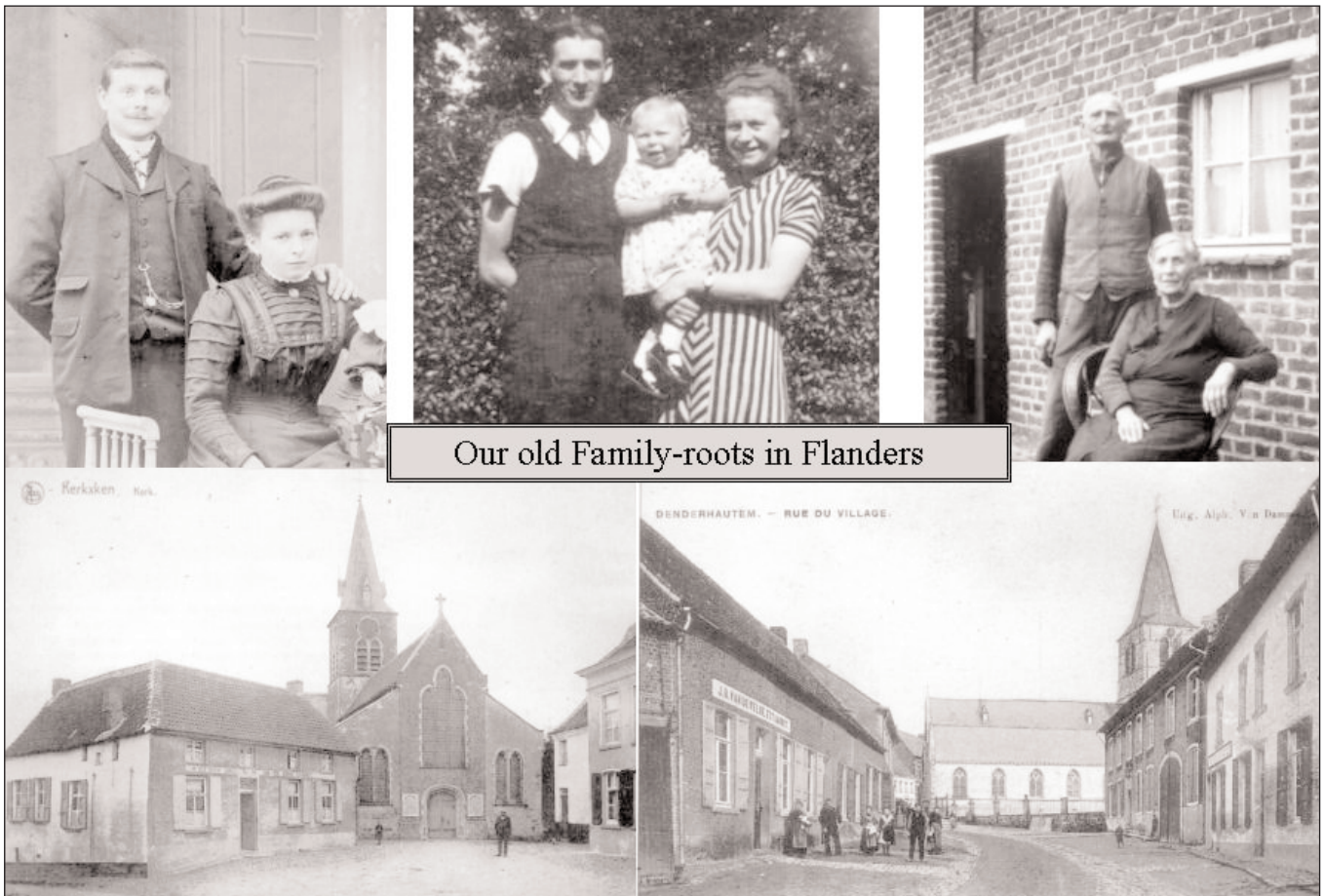
Kort na wereldoorlog II ontstond in onze streek een nieuwe emigratiegolf. Ditmaal niet naar Amerika, waar steeds minder dollars aan de bomen groeiden, maar nu werd Canada het land van belofte. De eideloze tarweakkers en tabaksplantages lokten talrijke gezinnen met het oog op een nieuwe toekomst.

De biljetten werden besteld bij "Snoekes Georgine" - het reisbureau 'avant la lettre' - op het dorpsplein te Haaltert. Ze zorgden voor de nodige immigratievergunningen en gebruikelijke formaliteiten. In 1948 vertrokken een 20-tal gezinnen uit onze streek, waaronder Robert De Leeneer en Maria Renneboogh met hun dochter Godelieve uit Kerksken. Robert en Maria hadden een herberg (Pigille) op de Driehoek te

Kerksken. Robert was ook schrijnwerker en na zijn dagtaak barbier.

Robert De Leeneer, geboren te Denderhoutem op 15 mei 1914, zoon van Amand en Malvina D'Haeseleer was afkomstig uit Daal in Denderhoutem. Vader Amand werkte 47 jaar als seizoenarbeider in Frankrijk op dezelfde boerderij. Zijn echtgenote Malvina was herbergierster in de Daal.

Robert huwde op 12 december 1936 met Maria Renneboogh, geboren te Kerksken op 27 oktober 1912, dochter van Theofiel en Irma Van Cauwenbergh uit den Driehoek te Kerksken.

Links: ouders van Maria ; vader Theofiel en moeder Sophia Irma Van Cauwenbergh
Midden: Robert De Leeneer; dochter Godelieve en Maria Renneboogh
Rechts: ouders van Robert; Amandus en moeder Malvina D'Haeseleer
Links onder: dorpszicht van Kerksken geboorteplaats van Maria
Rechts onder: dorpszicht van Denderhoutem geboorteplaats van Robert

Vader Theofiel was houtbewerker en in 1913 vertrok hij naar het toenmalige Belgisch-Kongo.

van 6.000 km richting Lethbridge in de provincie Alberta.

Hij werkte er als meubelmaker en wilde er zich met zijn gezin vestigen. Begin 1914 keerde hij terug en stond in augustus 1914 klaar om met zijn vrouw en twee kinderen vertrekkensklaar naar Antwerpen, doch ze werden door de Duitsers teruggestuurd. Theofiel meldde zich als oorlogsvrijwilliger en sneuvelde bij de slag om Passendaele op 28 september 1918. Zijn weduwe Irma Van Cauwenbergh hertouwde later met Cyrille Ruysinck.

Zij werden in loondienst te werkgesteld in de tarwe- en bietenbouw. Het was hard labeur. Maar in een korte tijdspanne kon men voldoende verdienen om te investeren in eigen infrastructuur. Ze verbleven aan de voet van de Rockymountains, de natuur was er prachtig, maar de winters zo bar!

In mei 1948 vertrokken Robert, Maria en hun 6 jarige dochter Godelieve uit Antwerpen met "MS. Kota Inter" voor een 12 daagse bootreis naar Quebec – Canada. Daarna volgde nog een 5-daagse treinreis

Door bemiddeling van de familie Jozef De Hertog en Marie Louise Van Cauwenbergh, zus van Maria's moeder, verhuisden ze naar de Vlaamse gemeenschap in Ontario. Hier konden ze aan de slag op tabaksfarms bij Vlaamse boeren in Langton en Portbull. In de winter waren ze actief in de tabaksfabrieken..

De middelklas van Zuster Leonce in 1925

1° rij, v.l.n.r. : Alice Van den Brouck; Margerite Schouppe; Palmyre De Luyck; Irma De Meerleer; Maria De Rijck; Alice De Leeuw; Césarine De Rijck en Hortense Roelandt.

2° rij: Maria Triest; Marie De Pelsmaeker; ?? ; Cesarine Van den Eynde; Maria Van Keymeulen; Jeanne De Pelsmaeker; Edith Plangar; Nini Janssens en Emma Muylaert.

3° rij: Irma Ruysinck; Marie De Mulder; Florine Perdaens; Irma Welleman ; Zulma Impens; Germaine Beernaert; Anna Mook; ? Van Cauwenberge; Germaine Vijverman en Malvina Guns.

4° rij: Maria Heyman; Josefina Baetens; Anna Scheerlinck Sylvie Van der Haegen; Irène Van Mol; Clementine De Meerleer; Lisa Mook; Maria Renneboogh; Maria Meganck; Maria De Vuyst en Delfine Schouppe.

5° rij: Angelina Heyman, Maria Sienaert; Alice Ghijsels; Maria Gees; Renilde Beeckman; Odile De Meerleer; Rosine Scheerlinck; Odile Goeman; Bertha Van der Hoeven en Maria Ruysinck.

In 1958 verwierven ze een eigen boerderij in Blenheim, Ontario, op een paar km van Lake Erie. Ze beleefden er de gouden jaren in de tabaksteelt. Zij verbouwden ook sojabonen, maïs en tomaten. Het sociale leven speelde zich af in de Vlaamse gemeenschap waarbij de duivensport druk beoefend werd. Robert was een fervente duivenliefhebber en behaalde tal van ereprijzen.

Doch de globalisatie trof ook Canada. De boeren beslisten niet langer wat ze verbouwden. Loonarbeiders van grote landbouwondernemingen bewerkten de gronden. De eigenaars werden vergoed in functie van het redement. In familiekring werd steeds "Keskes" gesproken, doch door het huwelijk van dochter Godelieve in 1960 met Gilbert Van Den Hende, zoon van West-Vlaamse emigranten werd overgeschakeld op het Engels, want de Kerkskenars verstonen geen West-Vlaams en omgekeerd. Bij het familiebezoek in 2002 werd aan de kleinkinderen van Robert en Maria een fotomontage (zie pagina 24) gegeven als herinnering aan hun roots in Vlaanderen. Robert overleed in 1986, enkele dagen voor de viering van hun gouden huwelijksjubileum. De boerderij werd overgenomen door één van haar kleinzonen. Maria betrok een kleine woning op het erf van dochter Godelieve, waar 4 generaties samenwoonden, allen met een verschillende kijk op hun roots.

De eerste en tweede generatie - Maria en dochter Godelieve - spraken met heimwee over Kerksken en maakten in stilte de bedenking of de lange weg naar Canada wel nodig was, gezien de huidige welstand in Vlaanderen. In de woonkamer van Maria hangt een dorpszicht van Kerksken van meester Albert Eeman. De derde generatie, - de kleinkinderen - noemen zich Buffalo's, voelen zich noch Vlaming, noch Canadees, maar vereenzelvigen zich met het pionierswerk van hun grootouders. De vierde generatie, zijn Canadezen. Och ja, Vlaanderen en Europa ligt dat niet aan de andere kant van de Oceaan?

In een apart kistje bewaarde Maria alle documenten die aan Vlaanderen herinnerde, met o.m. een foto met Zuster Leonce en al haar klasgenoten waarvan ze nog haast alle namen kende. Op 27 oktober 2002 vierde Maria Renneboogh haar 90ste verjaardag in familiekring. Ze was nog heel actief en alert van geest. Enkele dagen later overleed ze tijdens haar slaap. Haar begraafplaats op het kerkhof van Blenheim was gereserveerd naast haar overleden zus Cyrilla Ruysinck.

Joris De Kegel

DE DIALECTQUIZ !

**'t Was graalèk plezierig, zelle maan,
't nostjoër moeje oek mee doen !**

(45 deelnemers)

1. Dorien Muylaert
2. Laura De Loose
3. Lieve Van den Driessche
4. Jolien Muylaert
5. Ann De Rouck
6. Marie-Louise Taeleman
7. Anita Raes
8. Emiel Meganck
9. Paula Keymeulen
10. Joris De Kegel

Proficiat en bedankt !

Schenkingen Documentatiecentrum

Wij danken:

Peter D'Hondt, Haaltert: document verkiezingen 1912

Paul Temmerman, Kerksken: krantenknipsels
Haaltert, Kerksken, Heldergerm

Robert Lievens, Kerksken: doodsberichten

Pierre Schoon, Denderhoutem: bidprentjes,
doodsberichten

E.H. Victor Fonck, ex-onderpastoor Haaltert: oude
foto's

Lena Van Impe, Haaltert: bidprentjes, foto's

Nieuwe openingsuren:

vanaf juni 2003 is het documentatiecentrum open
elke 1ste zondag en elke 2de donderdag van de
maand van 10 tot 12u

INHULDIGING BURGEMEESTER VAN CAUTER-HELDERGEM 1947

Voor de eerste naoorlogse gemeenteraadsverkiezingen werden twee lijsten opgesteld, de Katholieke lijst van Frederik Raes en een liberale lijst (Gemeentebelangen) met Aimé Van Cauter als kopman. Gemeentebelangen wonnen nipt en haalden 5 zetels binnen tegen 4 voor Raes. De gemeenteraad duidde de nieuwkomer Aimé Van Cauter, landbouwer

uit Oom aan als burgemeester. Naar aanleiding van zijn benoeming werd de nieuwe burgervader op een triomfantelijke wijze 'ingehaald'. Enkele praalwagens zorgden voor een folkloristisch gebeuren. Hierna een foto van één van de wagens (de molen van Victor Coppens, Hallebaan).

Foto: Christianne De Moor.

Nvdr: zijn er nog andere opnamen van de feeststoet en interessant voor publicatie?
Geef seintje aan Roger De Troyer of aan William Minnaert.

- 1 Cyriel D'Hoker
- 2 Henri Van Liedekerke
- 3 Constant De Moor
- 4 Victor Coppens
- 5 Laurent Coppens
- 6 Georgette Schandevijl
- 7 Maria Temmerman
- 8 Adrienne Elaut
- 9 Albert Van Keymeulen
- 10 Petrus De Pauw
- 11 Maria Coppens
- 12 Josephine Couchie
- 13 Roger Elaut
- 14 Augustijn Braem
- 15 Clement Verbeken.

EEN NIEUWJAARSBRIEF UIT 1834

Een heel erg met ons heemkundig reilen en zeilen begane Pamelaar, Richard Geeroms, bezorgde ons een oude nieuwjaarsbrief.

Daterend '1 januarius 1834' komt het document er behoorlijk fris voor, perfect leesbaar op weliswaar getaand papier.

De nieuwjaarswensen aan zijn 'zeer beminde grootmoeder' werden verwoord door Joannes Baptista De Buck, inwoner van Herzele.

De geadresseerde, Joanna Judoca Van den Steene, is de echtgenote van Pieter Joannes D'Hondt. Dit bejaard echtpaar bewoonde de wijk Vossel te Denderhoutem.

De parochieregisters vermelden het overlijden van Petrus Joannes D'Hondt op 2 februari 1850. Hij werd geboren te Ressegem. De overlijdensdatum van grootmoeder Joanna Van den Steene is 7 oktober 1837 te Denderhoutem, zij werd 78 jaar. Uit al de gekende gegevens kunnen wij afleiden dat een dochter van het echtpaar D'Hondt-Van den Steene, wellicht door huwelijk met een zekere De Buck in Herzele is beland. Joannes De Buck, de briefschrijver, is dan de zoon van het echtpaar De Buck-D'Hondt.

Met dank aan Richard Geeroms, Pamel.

Edgard Huylebroek.

"Leer beminde Grootmoeder

*Over acht dagen tijd was Kersmisse ons nader
ik toonde mijne pligt aen moeder en de vader
Vanuyt den grond des hert wenscht in vreugdegeest
geluk ende voorspoed met d'hooge Kersmisfeest
Opdat men alle zij nu gestelyk herboren
in 't Kindjenjesus Kleyn 'k liet geen tijd verloren
Ik nam weer de pen in d'hand mijn hert dat wierd verlicht
om mijn meter lief te schenken een gedicht
Vermids den tijd bied gunst die mij heden ontmoeten
kom ik u met den wensch van 't zalig nieuwjaer groeten
En wensch grondhertelyk aen u en allemensch
't gelukzalig nieuwjaer en voorspoed hier naer wensch
Dat die volkerden mag gezond nog veele jaeren
opdat God van ons weerd al onheyl en gevaeren
Dat men tot d'haeve zeyhd dat God ons heyt bereyd
't is teyde van mijn wensch zegen en zaligheyd.*

*Uwen dienstwilliger vriend
Joannes Baptista De Buck*

Herzele denj Januarius 1834"